

ANKASAM

bülten

10 Temmuz 2022
SAYI: 2022/27

Rusya'nın Afganistan Politikası

06

G7 Zirvesi'nin
Sonuçları

12

Kuzey Makedonya'da Ku-
rulan Yeni Hükümet ve Böl-
gesel Yansımaları

İÇİNDEKİLER

ANKASAM ANALİZ

- 03** 14. BRICS Zirvesi: Pandora'nın Kutusu Açıldı mı?
Mustafa Cem KOYUNCU
- 06** G7 Zirvesi'nin Sonuçları
Riana TEİFUKOVA
- 09** Rusya'nın Afganistan Politikası
Ahmad Khan DAWLATYAR
- 12** Kuzey Makedonya'da Kurulan Yeni Hükümet ve Bölgesel Yansımaları
Dr. Çağdaş DUMAN
- 16** Rusya'nın Yunanistan Dış Politikasına Yönelik Yaklaşımı
Dr. Sabir ASKEROĞLU
- 19** Belarus'un ŞiÖ'ye Tam Üye Olma İsteği
Perizat RISBEKKIZI
- 21** Hint-Pasifik'te Yeni Bir Jeopolitik: ABD-Güney Kore-Japonya Üçlü İttifakı
Mustafa Cem KOYUNCU
- 24** Transdinyester Sorunu Bağlamında Rusya-Ukrayna Savaşı
Dr. Öğr. Üyesi Fatma Anıl ÖZTOP

BASINDA ANKASAM

- 27** Medya

DERGİLER

- 28** Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi

Bölgesel Araştırmalar Dergisi

Çankaya Mahallesi, Cemal Nadir Sokak, No: 20 06880,
Çankaya – Ankara/Türkiye
Tel: +90 312 474 00 46 | Faks: +90 312 474 00 45 E-posta:
info@ankasam.org

Tasarım-Dizgi: Esra Karadağ

Bu yayının tüm hakları Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi'ne (ANKASAM) aittir. 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek yapılacak makul alıntılar dışında ANKASAM'ın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama, vd.) yollarla basımı, yayını, çoğaltılması veya dağıtımını yapılamaz. Bu çalışmada yer alan görüş ve değerlendirmeler yazarına ait olup, kurumsal olarak ANKASAM'ın resmi görüşünü yansıtmaz.

ANKASAM ANALİZ

14. BRICS Zirvesi: Pandora'nın Kutusu Açıldı mı?

Uluslararası ilişkiler, artan rekabetin tetiklediği yeni bir dünya düzenine doğru ilerlemektedir. Soğuk Savaş döneminde başlayan ve bitiminde şekillenen tek kutuplu Atlantik Düzenini Tez olarak kabul edersek, söz konusu tezin Anti-Tez'ini de 2000'li yıllardan itibaren başlayan özelde Çin'in ve Rusya'nın genelde ise Asya'nın yükselişi olarak kabul etmemiz yanlış olmayacaktır. İlk iki aşamayı tamamlayan dünya; Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) Afganistan'dan çekilmesi ve Rusya'nın Ukrayna'ya müdahalesiyle üçüncü

aşama olarak adlandırabileceğimiz Sentez ya da "Yeni Hegemonya Savaşı" periyoduna girmiştir.

Tez döneminde, küresel sistemi şekillendiren en güçlü dinamik ABD olurken, Anti-Tez döneminde ise Çin ve Rusya'nın tek kutuplu dünya düzenine karşın çok kutuplu dünya düzenine geçiş üzerine oluşturdukları ittifak, belirleyici unsur olmuştur. Nitekim 1997 yılında her iki ülkenin ortak imzasını taşıyan "Çok Kutuplu Dünya İçin Ortak

Mustafa Cem KOYUNCU
ANKASAM
Asya-Pasifik
Araştırma Asistanı

“**Yeni düzende bir kalkan görevi gören kadife eldivenler, BRICS, G7, ŞİÖ, NATO ve QUAD gibi uluslararası kuruluşlar tarafından temsil edilirken, kadife eldivenin içindeki demir yumrukları ise ABD ve Çin temsil etmektedir.**”

Deklarasyon ve Yeni Dünya Düzenin Kurulması” isimli bildiri,[1] Çin ve Rusya’nın Batı temelli uluslararası sistemi tersine çevirme ve kendi çıkarlarına göre yeniden tasarlama arzusu en net kanıtlarından biri olarak hafızalardadır.

İçinde bulunduğumuz Anti-Tez dönemine baktığımızda, önceki iki aşamanın aksine ana belirleyicisi olmayan, bölgesel güçlerin sisteme müdahale edemediği, ülkelerden bağımsız yeni jeopolitik bölgelerin oluştuğu, ikili ve çok taraflı askeri, ekonomik ve diplomatik yapıların ortaya çıktığı ve hibrit araçların kullanıldığı bir türbülans çağına şahit olmaktayız. Söz konusu dönemin önemi, gelecekte ortaya çıkacak düzenin bugünden atılacak adımlarla şekillenecek olmasıdır. Bu sebeple günümüzde gerçekleşen olayların analizi, jeopolitik izdüşümü ve geleceğe yönelik etkileri, uluslararası ilişkiler alanında çalışan akademisyenler için önem arz etmektedir.

Bu perspektiften bakıldığında, 22 Haziran 2022 tarihinde Çin’in ev sahipliğinde toplanan BRICS 14. Liderler Zirvesi, mevcut konjonktür bağlamında önemli görülmektedir. Bilindiği gibi BRICS, Atlantik kurumlarına alternatif olarak oluşturulan Şangay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ), Asya Altyapı Yatırım Bankası (AAYB) ve Bao Formu gibi oluşumların içinde değerlendirilmektedir. G7’ye rakip olarak görülen BRICS, bu anlamda ekonomik olduğu kadar jeopolitik bir görev de üstlenmektedir. İlk kez Goldman Sachs Yatırım Bankası Başkanı Jim O’Neill tarafından, Brezilya, Rusya, Hindistan ve Çin’in baş harflerinden oluşan BRIC kelimesiyle gündeme gelen oluşum, Güney Afrika’nın da eklenmesiyle BRICS adını almıştır.[2]

Gelişmekte olan ülkeleri temsil eden bir kurum olan BRICS, dünya nüfusunun %40’ına sahiptir. Ayrıca küresel Gayri Safi Yurt İçi Hasıla’nın (GSYİH) %25’ini (16,039 trilyon dolar) üretmekte ve dünyadaki toprakların %30’unu oluşturmaktadır.[3] BRICS ülkelerinin ekonomik ve siyasi ağırlığı yıllar içinde artmış ve önemli bir kutup olarak görülecek bir seviyeye ulaşmıştır. Ticareti merkeze alan BRICS’in 2022 yılında düzenlediği zirve, ekonomik sonuçlarından ziyade siyasi sonuçları kapsamında izlenmektedir. Zira Afganistan merkezli gelişmeler ve daha önemlisi Rusya’nın Ukrayna’ya müdahalesi sonrası oluşan tablo, yeni bir düzenin kapısını aralamıştır.

Yıllardır tek kutuplu dünya düzenine karşı güç toplayan Çin ve Rusya, Moskova’nın hamlesiyle birlikte Atlantik sistemini doğrudan karşısına almıştır. Aynı şekilde başta ABD ve İngiltere olmak üzere Batı, Ukrayna üzerinden Rusya’yı ve Çin’i yıpratmak için elindeki ekonomik, diplomatik ve askeri kartları kullanmış ve karşısındaki cepheyi yıpratma savaşına girişmiştir. Blokların keskinleştiği, vekalet savaşlarının arttığı ve öngörülemeyen bir savaşın yaşandığı mevcut sıkışmışlıkta 2022 BRICS Zirvesi, çoğu uzmana göre Batı’ya karşı bir meydan okuma anlamı taşımaktadır. Özellikle BRICS içinde baskın güç olan Çin’in son dönemde izlediği politikalara bakıldığında, kendisini ve Asya’yı merkeze alan girişimleri desteklediği görülmektedir.

Bu çerçevede, 2021 yılında İtalya’nın başkenti Roma’da düzenlenen G-20 Liderler Zirvesi’nde açıklanan “Küresel Ekonomik Girişim”i ve 2022 yılında yapılan Bao Forumu’nda dile getirilen

“Küresel Güvenlik Girişimi”nin amacı, Pekin’in çok kutuplu dünyanın en güçlü kutbu olarak ülkelerin kendi etrafında toplanmasını istemesidir. 2000’li yıllarda Batı ile uyumlu hareket eden Çin’in geldiğimiz noktada hedefi, Asya ile Batı’nın bir başka deyişle Güney ile Kuzey’in ayrışmasını derinleştirerek, Rusya ile giriştiği Atlantik’i zayıflatma hedefine bütün Asya’yı dahil etmektedir. Şüphesiz Çin açısından bir sonraki aşama, 2049 yılına kadar küresel sistemi kontrol eden tek hegemon olmaaktır.

2022 BRICS Zirvesi’ne katılan ve tek kutuplu düzene karşı çıkan bir diğer güçlü aktör olan Rusya açısından da zirve önemli sonuçlar doğurmuştur. Batı’nın ekonomik ve siyasi yaptırımları karşısında zor durumda bulunan Rusya ve özelde Putin açısından Zirve hem görünürlük hem de meşruiyet sağlama açısından eşsiz bir fırsat sunmuştur. Ayrıca yaptırımlar nedeniyle ABD ve Avrupa Birliği (AB) ülkelerinde kaybettiği pazara karşı Asya’da alternatif arayan Putin, açılış konuşmasında önemli mesajlar vermiştir. Hindistan ve Çin’e petrol sevkiyatlarının arttığına dikkat çeken Putin, BRICS ülkeleriyle alternatif uluslararası para transfer mekanizmaları ve dolar ve avroya bağımlılığı azaltmak için uluslararası rezerv para birimi geliştirdiklerini açıklayarak doğrudan Atlantik Sisteminin temellerini hedef almıştır.[4] Ayrıca BRICS liderlerinin Ukrayna nedeniyle Putin’e bir eleştiri yöneltmemesi de Moskova’nın önemli bir kazanımı olmuştur.

Oluşumun bir diğer üyesi olan Hindistan’ın da zirveden kazançlı çıktığını söylemek yanlış olmayacaktır. Hindistan, son dönemde izlediği taraf tutmama stratejisiyle birlikte ön plana çıkan bağımsız bir aktör olarak görülmektedir. Batı ile önemli ortaklıkları olmasına rağmen bir diğer önemli ortağı olan Rusya’ya uygulanan petrol ambargosuna katılmayan ve bunun sonucunda Rusya’dan petrolü indirimli alan Yeni Delhi, bölgesel anlamda bir kutup olma yolunda ilerlemektedir. Bir taraftan QUAD gibi ABD merkezli oluşumların önemli bir aktörü olan Hindistan, diğer taraftan ŞİÖ ve BRICS gibi Asya merkezli oluşumlara katılarak dış politikadaki esnekliğini kanıtlamış ve kamplaşan tarafların vazgeçemediği bir aktör görünümünü elde etmiştir.

İki gün süren zirvenin ardından açıklanan 14. BRICS Zirvesi Pekin Deklarasyonu’na baktığımızda, kapsamlı bir metin karşımıza çıkmaktadır. 7 alt başlık altında toplanan 75 maddelik bildiri- de, önemli mesajlar dikkat çekmektedir. Deklarasyon, Ukrayna krizinde taraf tutmadan Rusya ve Ukrayna arasındaki görüşmeleri desteklediğini bildirmiştir. Her ne kadar bu tavır arabulucu bir rol gibi gözükse de Rusya’nın lehine bir adım olarak okunabilir. Afganistan’da yaşanan gelişmeler de zirvenin gündeminde yer almıştır. Bildirinin 23. maddesinde Afganistan konusunda üye ülkelerin tutumu şu şekilde açıklanmıştır:[5]

“Barışçıl, güvenli ve istikrarlı bir Afganistan’ı güçlü bir şekilde destekliyoruz; egemenliğine, bağımsızlığına, toprak bütünlüğüne, ulusal birliğine ve iç işlerine müdahale etmemeye saygı gösterilmesini vurguluyoruz.”

Afganistan’da son dönemde artan gerilimler ve Taliban’ın bazı noktaları kontrol etmede yaşadığı zorluklar düşünüldüğünde BRICS ülkeleri, Afganistan’daki olası bir çatışma ortamının bölge ülkeleri tarafından istenmediği mesajını vermektedirler. İran’ın nükleer anlaşmasına da atıfta bulunan metin, İran Nükleer anlaşmasının olumlu sonuçlanmasını istemekte ve bölgenin nükleer silahlardan arındırılması da dahil olmak üzere Kore Yarımadası ile ilgili tüm sorunların çözülmesi için ikili ve çok taraflı müzakereleri desteklemektedir.

Atlantik merkezli bir yapıda olan Birleşmiş Milletlerin (BM), temsil gücünü arttırmak için değişmesi gerektiğinin de altı çizilmiştir. Özellikle Güvenlik Konseyinin yapısının değişmesi ve kapsamlı bir reform talebi, bu kapsamda deklarasyonda geçmektedir. Bu noktada atlanmaması gereken husus, BM’ye yapılan reform talebinin daha kapsayıcı olması hedefinden ziyade BM’nin kapsayıcı olmadığını ve çözümsüzlük ürettiğini vurgulamaktadır.

Üye ülkeler, küresel finans sistemini iyileştirmek adına BRICS Koşullu İhtiyat-Fonu Düzenlemesi (CRA) mekanizmasının güçlendirilmesini ve üye ülkelerin Merkez Bankaları arasındaki işbirliğini derinleştirilmesini desteklemektedir. Ayrıca gelişmiş ülkeleri, gelişmekte olan ülkeler üzerinde olumsuz etkiler yaratan politikalarından kaçınmaya ve sorumlu ekonomik politikalar benimsemesine yönelik yapılan çağrı da genel anlamda sistem eleştirisine yönelik özel anlamda ise Batı’nın koyduğu yaptırımlara yönelik eleştiri içermektedir.

Geldiğimiz noktada dünya, henüz adı konulmamış olsa da çok kutuplu bir yapıda Batı-Asya ya da Kuzey-Güney bölünmüşlüğü yaşamaktadır. Rusya’nın Ukrayna’ya müdahalesi bu süreci hızlandırarak adeta Pandora’nın kutusunu açmıştır. Yeni düzende bir kalkan görevi gören kadife eldivenler, BRICS, G7, ŞİÖ, NATO ve QUAD gibi uluslararası kuruluşlar tarafından temsil edilirken, kadife eldivenin içindeki demir yumrukları ise ABD ve Çin temsil etmektedir.

[1] “Letter dated 15 May 1997 from the Permanent Representatives of China and the Russian Federation to the United Nations addressed to the Secretary-General”, United Nations, <https://digitallibrary.un.org/record/234074>, (Erişim Tarihi: 24.06.2022).
[2] Jim O’Neill, “Building Better Global Economic BRICS”, Goldman Sachs, <https://www.goldmansachs.com/insights/archive/archive-pdfs/build-better-brics.pdf>, (Erişim Tarihi: 24.06.2022).
[3] Badar Alam Iqbal, “BRICS as a Driver of Global Economic Growth and Development”, Global Journal of Emerging Market Economies, 2022, (Erişim Tarihi: 24.06.2022).
[4] Sayan Ghosh, “Russian oil supplies to China and India are growing noticeably”, WION, <https://www.wionews.com/world/russian-oil-supplies-to-china-and-india-are-growing-noticeably-says-vladimir-putin-490706>, (Erişim Tarihi: 24.06.2022).
[5] “XIV BRICS Summit Beijing Declaration”, BRICS2022, http://brics2022.mfa.gov.cn/eng/dtxw/202206/t20220624_10709295.html, (Erişim Tarihi: 24.06.2022).

ANKASAM ANALİZ

G7 Zirvesi'nin Sonuçları

Almanya'nın Elmau Kalesi'nde 26-28 Haziran 2022 tarihlerinde düzenlenen G7 Zirvesi, geleneksel olarak önde gelen ülke liderlerine her yıl gerçekleştirilen, en uzun yüz yüze görüşmesi olmuştur.[1] Başka hiçbir zirve, üç gün sürmemiş ve önemli küresel meselelerin bu kadar yoğun ve sürekli bir tartışılmasını içermemiştir. Çin'de bir hafta önce düzenlenen BRICS Zirvesi sadece bir gün sürmüştü ve video formatında gerçekleştirilmiştir. BRICS'in G7'ye bir alternatif olmadığı açıktır. Ayrıca Çin sanal toplantısına iki katılımcı; Hindistan Başbakanı Nadira Modi ve Güney Afrika Devlet Başkanı Cyril Ramaphosa davet edilmiş ve Elmau Kalesi'nde video konferansında yer almıştır. Orada, Büyük Britanya, Almanya, İtalya, Kanada, Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Fransa ve Japonya liderleri ve

bu zirveye davet edilen Arjantin, Endonezya ve Senegal liderleriyle birlikte, büyük ölçüde iki BRICS lideri Rusya ve Çin'in yarattığı dünya sorunları tartışılmıştır.

G7 Zirvesi doğrudan ve dolaylı olarak Ukrayna'ya adanmıştır. Doğrudan olması Ukrayna'ya yapılan yardımın kapsamı ve zamanlaması açısından önemlidir. Dolaylı olması Rusya'nın dünya kalkınmasına yönelik tehdidini ortadan kaldırmada ve Çin'in piyasa demokrasilerine yönelik meydan okumasını dengeleme bağlamındadır. Bu, G7 Zirvesi'nin odağının bu yıl daraldığı anlamına gelmemektedir. Ancak Rusya'nın, Çin'in göz yummasıyla Ukrayna'ya karşı savaşının küresel sonuçları olduğu anlamına gelmektedir. [2]

Riana TEİFUKOVA
ANKASAM Avrasya
Uzmanı

Zirvenin ilk gününde, küresel ekonominin genel sorunları; Rus saldırganlığı ve Çin atılğanlığının neden olduğu jeopolitik değişimler karşısında Covid-19 salgınından toparlanma ve küresel tedarik zincirlerinin yıkımı ele alınmıştır. Ardından iklim ve sağlığa odaklanan altyapı geliştirme ve yatırım için küresel bir ortaklık tartışılmıştır. İlk gün, bu G7'nin ana konusu olmasa da küresel güvenlik mimarisini hakkında bir görüş alışverişinde bulunulmuştur.[3]

İkinci gün, Ukrayna'ya yardım sağlama konularının tartışılmasıyla başlamıştır. Ukrayna Cumhurbaşkanı Vladimir Zelenski, video bağlantısı aracılığıyla G7 liderlerine katılmıştır. Bu, belki de Ukrayna liderinin nükleer silahsızlanma konularının ele alındığı 1990'lı yıllardan sonra G7 Zirvesi'ne ilk katılımıdır. Bunu iklim gündemine, enerji programlarına ve sağlık hizmetlerine yatırım tartışması izlemiş ve Covid-19'un yarattığı devam eden sorunlara değinilmiştir. Gün, küresel gıda güvenliği ve cinsiyet eşitliği konulu bir oturumla sona ermiştir. Birleşmiş Milletler (BM) Genel Sekreteri Antonio Guterres bu tartışmaya uzaktan katılmıştır.[4]

Zirvenin üçüncü gününde, uygun, kurallara dayalı bir dijital yönetim oluşturma bağlamında uluslararası işbirliği konuları ele alınmıştır.

G7 Zirvesi Ukrayna konusunda net sonuçlara varmıştır. Ukrayna için asıl mesele, G7'nin askeri, ekonomik ve insani konular da dahil olmak üzere gerektiği kadar çok yönlü destek sağlamaya hazır olduğunu beyan etmesidir. Rusya'nın sınırları zorla değiştirme girişimleri kabul edilmeyecektir. Sadece bu yıl, Ukrayna bütçe açığını kapatmak için 28 milyar dolar alacaktır. Daha sonra, yaygın olarak Ukrayna için "Marshall Planı" olarak adlandırılan, savaş sonrası yeniden yapılanma ve kalkınmada uluslararası yardımın organize edilmesi süreci başlatılacaktır. Bu plan, el konulan Rusya varlıklarının kullanımını içerebilir ve bu varlıklara el koyan ülkelerin ulusal yasaları uyarınca kararlar alması gerekmektedir.

Rusya'nın agresif enerji politikasına rağmen, karbon nötrlüğü sağlamaya yönelik önceki planlar iptal edilmeyecektir.[5] 2035 yılına kadar kömürden uzaklaşmak ve yüzyılın ortasına kadar dünyanın petrol ve gazla olan bağımlılığını önemli ölçüde azaltmak da dahil olmak üzere, bunları başarmak için son tarihler geçerliliğini korumaktadır. Ancak bu hedeflere nasıl ulaşılabileceği, basit bir cevabı olmayan ciddi bir meydan okuma haline gelmiştir. Yükselen enerji fiyatları, Covid-19 salgını bağlamında önde gelen ekonomileri desteklemek için alınan önlemlerle daha önce tetiklenen küresel enflasyonu rekor seviyelere çıkarmıştır. Aynı zamanda, yüksek enerji fiyatları Rusya'ya, Ukrayna'ya karşı savaş sürdürmesi için kaynak vermiştir. Rusya, G7'nin ilan edilen hedefi haline gelen bu kaynaktan mahrum bırakılmaktadır.

Enflasyon oranı o kadar yükselmiştir ki G7 ülkeleri için resesyon tehdidi bulunmaktadır.[6] Bir durgunluk meydana gelirse, enerji fiyatları sorununu otomatik olarak çözebilir, yani fiyatlar kaçınılmaz olarak düşecektir. Ancak durgunluk arzu edilen bir ekonomik beklenti olmayabilir. Sorun, Rusya'nın petrol ve gaz ihracatı yoluyla elde edilen ve savaş finansmanı için kullanılan kaynaklarından nasıl mahrum bırakılacağı ve aynı zamanda enerji fiyatlarını düşürerek önde gelen ekonomilerde enflasyonun nasıl düşürüleceğidir.

Rusya'ya halihazırda uygulanan yaptırımlara ek olarak, G7 tarafından kabul edilen anlaşılabilir önlemler arasında, Rusya altınının ithalatının yasaklanması yer almaktadır. Ki bu Rusya'ya yılda yaklaşık 15 milyar geliri sağlamaktadır. Yılda yüz milyarlarca gelir sağlayan petrol ve gaz gelirleriyle karşılaştırıldığında kardinal bir gelir değişikliği, ancak önemlidir. Rusya'ya herhangi bir yarı iletken ihracatının yasaklanması da söz konusudur. Bu yasakla, silahlar ve askeri teçhizat için elektronik teçhizat dahil olmak üzere, Rusya elektronik sektörünü tıpkı otomotiv endüstrisinin halihazırda durdurulduğu gibi neredeyse tamamen durma noktasına getirebilir.

Hidrokarbonlara gelince, ithal edilen Rusya enerji kaynakları üzerinde Ukrayna'ya yardım etmeye yönlendirilecek özel bir vergi oluşturma seçeneği değerlendirilmiştir. Ancak bu, yüksek fiyatlar ve buna bağlı enflasyon sorununu çözmeyecektir. ABD Başkanı Joe Biden'ın Ortadoğu ülkelerine yapacağı ve ABD ile Suudi Arabistan arasındaki ilişkilerin normalleşmesi anlamına gelebilecek ziyaretleriyle ilgili birçok umut mevcuttur. Teorik olarak, 1980'li yılların eski Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) ekonomik çöküşüne yol açan petrol üretimini arttırmaya yönelik ABD-Suudi anlaşması tekrarlanabilir. Ancak Suudi Arabistan'ın artık OPEC+ kapsamındaki yükümlülükleri kolayca yeniden müzakere etmeyi kabul etmesi pek mümkün değildir.

Rusya gazının değiştirilmesi konusunda kartel kısıtlaması yoktur. Katar, sıvılaştırılmış gaz arzını arttırmaya hazır. Ancak Rusya bağlarını tamamen değiştirmek için birkaç yıla ihtiyaç vardır. Avrupa Birliği'ni (AB) Rusya boru hattı yerine sıvılaştırılmış gaza geçirme hazırlıkları

o kadar ileri gitmektedir ki, Kuzey Akımı'nın karadaki altyapısını yeni sıvılaştırılmış gaz terminallerine çevirmek için seçenekler değerlendirilmektedir. Ama bu zaman alacaktır. Bu arada Rusya proaktif olarak Avrupa'ya gaz ihracatını azaltmakta ve gaz ambargosu planlarını tersine çevirmeye çalışmaktadır.

Tüm bu sorunlar göz önüne alındığında, G7, Fransızların enerji fiyatlarını bir kartel anlaşması yoluyla tüketicileri için sınırlandırma fikrini dikkate almaktadır. Böyle bir girişim, 1970'li yıllarda Batı'nın İsrail'e verdiği desteğe öfkelenen Arap ülkeleri tarafından petrol ambargosu altında zaten yapılmıştır.[7] Sonra fiyat krizi nihayet piyasa mekanizmaları tarafından- küresel petrol piyasasını serbestleştirerek ve petrol kaynaklarını çeşitlendirerek- aşılmıştır. Şimdi hidrokarbon tüketicilerinin kartel anlaşması için yeni bir sorun vardır. Bu ise Çin'in desteğine duyulan ihtiyaçtır.

Bu sefer fiyat krizinin nasıl aşılabacağı henüz belli değildir. Ulusal petrol rezervlerinin yeniden etkinleştirilmesi, başta Almanya olmak üzere ayrılmaya karar veren ülkeler tarafından kömür ve nükleer enerjinin terk edilme oranının düşürülmesi ve bir dizi araç kullanılması muhtemeldir. Her halükârda, Hindistan, Güney Afrika, Arjantin, Endonezya ve Senegal'in katılımıyla G7, yeşil geçiş planlarından vazgeçmeyi ve Rusya'nın hidrokarbon satışından elde ettiği geliri sınırlamayı gerekli görmemiştir.

Çin meselesi de G7 Zirvesi'nde tartışılmıştır. G7, Çin'in dünya çapında yüz ülkeyi kapsayan ve siyasi sonuçları olan aşırı borçlarına yol açan Kuşak-Yol Projesi'yle yaptığı yatırımın biçimi ve amacının küresel kalkınma için bir meydan okuma olduğu konusunda hemfikirdir. Bu bağlamda düşük ve orta gelirli ülkelerde altyapıya yatırım yapmak için 600 milyar dolarlık bir fon havuzu kararlaştırılmıştır. Bu yatırımlarla Çin'e olan küresel bağımlılığın azaltılması hedeflenmektedir.

Hiçbir G7 zirvesi, küresel sorunlara acil çözümlerin bulunacağını varsaymamaktadır. Ancak her zaman en etkili ülkelerin bu sorunları temel değerlerinden ödün vermeden ortaklaşa çözmeye hazır oldukları anlamına gelmektedir. Bu kez küresel kalkınmanın değerleri Ukrayna'nın çıkarlarıyla örtüşmüş, Rusya-Ukrayna Savaşı G7 Zirvesi'ne damgasını vurmuştur.

[1] "German G7 Presidency". Deutschland.De, 2022, <https://www.deutschland.de/en/G7-at-a-glance-G7-Summit-2022>. (Erişim Tarihi: 29.06.2022).

[2] "Саммит G7 В Эльмау: Под Знаком Войны В Украине | DW | 26.06.2022". DW.COM, 2022, <https://www.dw.com/ru/sammit-g7-v-jelmau-pod-znakom-vojni-v-ukraine/a-62253095>. (Erişim Tarihi: 29.06.2022).

[3] "Как «Большая Семерка» Будет Останавливать Россию". Зеркало Недели | Дзеркало Тижня | Mirror Weekly, 2022, <https://zn.ua/international/kak-bolshaja-semerka-budet-ostanavlivat-rossiju-.html>. (Erişim Tarihi: 29.06.2022).

[4] "G7'de Ukrayna'ya 'Gerektiği Sürece' Destek Taahhüdü". Www.Haberturk.Com, 2022, <https://www.haberturk.com/g7-liderlerinden-ukrayna-ya-gerektigi-surece-askeri-ve-mali-destek-taahhudu-3473017>. (Erişim Tarihi: 29.06.2022).

[5] "Достижение Углеродной Нейтральности К 2050 Году: Самая Неотложная Глобальная Задача | Генеральный Секретарь ООН". Un.Org, 2022, <https://www.un.org/sg/ru/content/sg/articles/2020-12-11/carbon-neutrality-2050-the-world%E2%80%99s-most-urgent-mission>. (Erişim Tarihi: 29.06.2022).

[6] "Bloomberg Сообщил О Планах Стран G7 Объявить О Помощи Киеву". Interfax.Ru, 2022, <https://www.interfax.ru/world/847945>. (Erişim Tarihi: 29.06.2022).

[7] "Арабский Мир И Нефтяное Оружие". НЛО, 2022, https://www.nlobooks.ru/magazines/neprikosnovenny_zapas/126_nz_4_2019/article/21749/. (Erişim Tarihi: 29.06.2022).

ANKASAM ANALİZ

Rusya'nın Afganistan Politikası

Tarih boyunca Rusya, Orta Asya'yı "arka bahçesi" olarak nitelendirdiği için dış politikasında Afganistan'a önem vermiştir. Çarlık döneminde Rusya, Büyük Britanya'yla giriştiği "Büyük Oyun" kapsamında Afganistan sınırlarının şekillenmesinde önemli rol oynamıştır. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB), Afganistan'la komşu olduğu için "Tek Ülkede Sosyalizm Doktrini" kapsamında Afganistan'ı komünistleştirerek etkisi altında almaya çalışmıştır. Bu bağlamda Sovyetler Birliği, stratejik hedeflerinin yanı sıra Afganistan'da dost hükümeti desteklemek adı altında

1979 yılında bu ülkeyi işgal etmiştir. Bu süreçte Amerika Birleşik Devletleri (ABD) başta olmak üzere Batılı ülkeler ve İslam Devletleri ise Mücahit grupları desteklemiştir. Bunun üzerine Sovyetler Birliği, 1989 yılında Afganistan'dan çekilmek zorunda kalmış ve desteklediği hükümet 1992 yılında devrilmiştir.

Rusya Federasyonu, kendini SSCB'nin ardıl devleti olarak nitelendirip "Yakın Çevre Doktrini" kapsamında Post-Sovyet coğrafyasını etkisi altına almak istemiştir. Bu bağlamda Rusya,

**Ahmad Khan
DAWLATYAR**
ANKASAM AF-PAK
Uzmanı

Post-Sovyet devletlerini yanına çekebilmek adına Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü'nü (KGAÖ) ve Bağımsız Devletler Topluluğu'nu (BDT) oluşturmuştur. 1992 yılında Mücahitler, iktidarı kendi aralarında paylaşamayınca güç boşluğundan yararlanan Taliban Hareketi ortaya çıkmıştır. Taliban, Kabil'i ele geçirir geçirmez Rusya'ya yakınlığıyla bilinen Dr. Nacibullah Ahmadzai ve kardeşini idam etmiştir. Ayrıca izlediği revizyonist dış politika çerçevesinde Rusya ve Orta Asya'nın güvenliğini tehdit eden radikal örgütlerin Afganistan'da faaliyet yapmasına müsaade etmiştir. 1990'lı yıllarda Moskova yönetimi, sınır güvenliğini sağlamak ve Afganistan'da Taliban'ı dengelemek amacıyla Kuzey İttifakı'nı desteklemiştir.

11 Eylül terör saldırılarının ardından ABD'nin "Sonsuz Özgürlük Operasyonu"nu destekleyen Moskova, bu bağlamda Washington'un Orta Asya Cumhuriyetleri'nde üs kurmasına yeşil ışık yakmıştır. Ayrıca Bonn Konferansı'na katılarak Taliban yerine kurulan hükümeti desteklemiştir. ABD ve Koalisyon Güçleri, Taliban'ı yendikten sonra Afganistan'daki varlığını sürdürünce Rusya bundan tehdit algılamaya başlamıştır. Hilafet ideolojisine sahip olan terör örgütü DEAŞ-Horasan Vilayeti'nin (ISKP) 2014 yılından itibaren Afganistan'da örgütlenmeye başlamasının ardından Rusya'nın güvenlik endişeleri daha da tırmanmıştır.

Moskova'ya göre; DEAŞ, hilafet ideolojisi kapsamında hem kendisini hem de Orta Asya'daki müttefiklerinin toprak bütünlüğünü ve ulusal güvenliklerini tehdit eden bir örgüttür. Taliban ise sadece Afganistan içerisinde (meşru) bir hükümet kurmak istemekte ve savaşçıların çoğu Afganlardan oluşmaktadır. Rusya, "Afganistan Sendromu" ve buradaki yabancı güçlerin varlığından dolayı DEAŞ'a karşı doğrudan müdahalede bulunmak yerine Taliban'ı desteklemiştir. 2015 yılında Rusya'nın Afganistan Özel Temsilcisi Zamir Kabulov, Taliban'la ilişki kurduklarını belirtmiştir. Bu temasların ana nedenleri olarak Kabulov, Rus vatandaşlarının güvenliğini sağlamak ve DEAŞ'e karşı mücadele etmek olduğunu ifade etmiştir.[1]

Son 20 yılda Rusya, ABD'nin Taliban politikasını dikkate alarak bölgeye yönelik politikalar geliştirmektedir. Bu bağlamda Washington, Taliban'ın Doha'da Siyasi Ofis açmasına müsaade edince Moskova, hemen alt düzeyde Taliban'la ilişkiler kurmuştur. ABD, ISKP'ye karşı Taliban'ı bir "güvenlik aracı" olarak tanımlayıp onunla doğrudan müzakereye başlayınca Rusya da Taliban'la açıkça görüşmelere başlamıştır. Doha Antlaşması'nın ardından Rusya, Taliban'ı Afganistan'ın "De Facto Hükümeti" olarak görmüş ve ev sahipliğinde düzenlenen tüm konferanslara davet etmiştir. Rusya'nın Taliban'a verdiği destek, Taliban'ı hem sahada hem de masada güçlendirmiştir. Böylelikle Taliban'ın yeniden Afganistan'a egemen olmasında Rusya'nın desteği önemli bir rol oynamıştır.

Taliban, Afganistan'a yeniden egemen olduktan sonra Kabulov, "Taliban, Batı'nın desteğiyle kurulan devrik Afganistan devletine göre müzakereye daha açık olduğunu göstermiştir" ifadesinde bulunmuştur. Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov, Taliban'ın tanınması noktasında şu ifadeleri kullanmıştır: [2]

"Rusya, Taliban'ı tanıma konusunda aceleci değildir ve Afganistan Sorunu'nun çözümü için tüm etnik ve mezhepsel grupların katıldığı bir geçici hükümetin kurulması gerekmektedir."

Amerikan askerlerinin gözü önünde Taliban'ın yeniden Afganistan'a egemen olmasının, Rusya tarafından olumlu olarak değerlendirildiği tahmin edilmektedir. Çünkü Rusya, aynı coğrafyada Taliban'ı destekleyerek rakibi ABD'den "SSCB'nin intikamını" almıştır. Burada dikkat çeken konu, SSCB'nin desteklediği hükümet, Mücahitlere karşı tek başına 3 yıl direnmişken; ABD'nin desteklediği hükümetse kendi gözleri önünde çözülmüştür. Bundan dolayı Rusya, Kabil Büyükelçiliği'nin faaliyetlerini sürdürmekte ve Taliban'ın diplomatlarına akreditasyon vererek ilişkilerini geliştirmektedir.

Rusya, Taliban yönetimini tanımasa da onun üzerindeki uluslararası baskıyı azaltmaya çalışmaktadır. Bu bağlamda Rusya bir taraftan Kabil Büyükelçiliği'ni aktif tutarken diğer taraftansa Afganistan'a yardım göndermektedir. Bununla birlikte Rusya, Afganistan'daki durumdan Amerika başta olmak üzere Batı'nın sorumlu olduğunu ve Afganistan'ın yeniden inşası için yardım etmesi gerektiğini söylemektedir. Son olarak Rusya, Afganistan'ın ekonomik ve sosyal yapısının çökmemesi için ABD'nin bloke ettiği Afgan ulusal rezervlerini serbest bırakmasını istemektedir. Taliban'ı tanıma konusunda Rusya tek başına kararlar almak yerine gerek Batılı aktörlerle gerekse Şangay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) içerisinde bölgesel güçlerle birlikte hareket etmektedir. Bu bağlamda Rusya, geliştirilmiş Troyka formatı kapsamında ABD,

Çin ve Pakistan'la zaman zaman yapılan ve Tahran, Yeni Delhi ve İslamabad'da düzenlenen toplantılara katılmaktadır.

Rusya'nın Afganistan politikasının temelleri; güvenlik endişeleriyle beraber burada oluşan güç boşluğunu doldurmak, bu ülke üzerinden prestij kazanmak ve ortaya konulan projelere liderlik yapmak şeklinde sıralanabilir. Moskova, kendi ulusal güvenliğinin Afganistan'dan geçtiğini düşünmektedir. Her ne kadar Taliban tüm Afganistan'da egemen olduğunu söyleyerek güvenliğinin sağlandığını iddia etse de ISKP başta olmak üzere terör örgütlerinin devam eden faaliyetleri, radikalizm, uyuşturucu ve silah kaçakçılığı Rusya'yı endişelendirmektedir. Özbekistan ve Türkmenistan; Afganistan üzerinden demiryolları (Afganistan ve Pakistan-İran üzerinden Hint Okyanusuna ulaşmak) ve boru hattı (TAPI) projeleri inşa etmeye çalışmaktadırlar. Rusya, Türkmenistan doğal gazının Pakistan ve Hindistan'a ihraç edilmesinden rahatsız olmaktadır. Dolayısıyla Rusya, Taliban'la yakın ilişki kurarak bu projelerin hayata geçirilmesinde Rus şirketlerin de yer almasını arzuluyor olabilir.

Rus yetkililer içerisinde Taliban'a en çok sıcak bakan kişi Afganistan Temsilcisi Zamir Kabulov'dur. Kabulov yaptığı bir açıklamada, Taliban'ın tanınmasının pratikte adım adım gerçekleştiğini belirtmiştir. Ayrıca Taliban heyetinin farklı devletleri ziyaret etmesi ve İslam İşbirliği Teşkilatı'nın (İİT) olağanüstü toplantısına katılmasının bunun kanıtı olduğunu ifade etmiştir.[3] Son açıklamasında Kabulov, Moskova'nın Taliban geçici hükümetini tanıyabileceğini, bu konuda ABD ya da başka devletleri beklemeyeceğini belirtmiştir.[4] Kabulov, Taliban'ın tanınmasından söz etse de Kremlin Sözcüsü böyle bir şeyin söz konusu olmadığını belirtmiştir.[5] Bunun, ancak ve ancak Taliban'ın uluslararası toplumun isteklerini (çoğulcu hükümet, insan haklarına saygı ve terörle mücadele taleplerini) yerine getirmesi halinde mümkün olabileceğini söylemiştir.

Rusya, Afganistan'daki çıkarlarını Taliban Hükümeti'nin zayıflamamasında görmektedir. Dolayısıyla ana aktör olarak bilinen Taliban'la ilişkilerini geliştirmekte ve Taliban'ın muhaliflerini marjinalleştirmeye çalışmaktadır. Ahmet Mesut liderliğinde oluşan Penşir Hareketi'nin yapay bir hareket olduğunu söyleyen Rusya'nın Afganistan Özel Temsilcisi Zamir Kabulov, "Biz onların duygularını ve isteklerini biliyoruz" ifadesinde bulunmuştur. [6] Fakat yapay hareket, gerçeğe dönüşürse Afganistan'da iç savaşın çıkacağını ve Afganistan'da refah ve huzurun sağlanmasının mümkün olmayacağını ifade etmiştir.[7] Rusya, Taliban'la ilişkilerini geliştirse de güvenlik endişelerini bertaraf etmek

için Orta Asya Cumhuriyetleri'ndeki askeri varlığını artırmaktadır. Tacikistan'da 201 askeri üssü ve 6 bin askeri olduğu bilinen Rusya, ayrıca Orta Asya Cumhuriyetleri'yle zaman zaman askeri tatbikatlar düzenlemektedir.[8]

Rusya, Taliban Hükümeti'nin uluslararası toplum tarafından kabul edilmemesinin ana nedeni olarak ABD'yi görmektedir. Bunun yanı sıra ABD'nin Taliban'ı zayıflatma politikasının başta kendisi olmak üzere bölge devletlerine büyük sorunlar getirebileceğini düşünmektedir. Çünkü Taliban zayıflarsa terör örgütleri ve muhalifler güçlenecek, böylece Afganistan'ın tekrar bir iç savaşa sürüklenme ihtimali artacaktır. Bundan dolayı Kabulov, Rusya'nın Taliban'ı tanıması için özel bir çaba harcamaktadır.

Küresel bir devlet Taliban yönetimini tanımadan diğer devletlerin bu yönde adım atacağını söylemek doğru bir çıkarım olmayacaktır. ABD, Ukrayna Krizi üzerinden Rusya'yı daha fazla sıkıştırmaya devam ederse ve Afganistan'ı daha fazla istikrarsızlaştırmaya çalışırsa; Rusya, "düşmanımın düşmanı dostumdur" mantığıyla hareket ederek Taliban'ı tanıma yoluna gidebilir. Böyle bir adım, uluslararası toplumun ikiye bölünmesine yol açabilir. Daha da önemlisi Rusya'nın böyle bir girişimi, ABD'nin Taliban politikasının başarısızlıkla sonuçlandığı anlamına gelecektir.

[1] "دندكى مى ىنابىت شپ نابل لى د راه ه"، Hafti Subh, <https://8am.af/4-reason-russia-support-taliban/>, (Erişim Tarihi: 20.06.2022).

[2] "ه نابل لى ه هقطن من ىدى لك ىاه تردق شنكاو؛ نانتسن اغفا نارجب؟"، BBC, <https://www.bbc.com/persian/afghanistan-58268582>, (Erişim Tarihi: 20.06.2022).

[3] "تسا ناى رچ رد ىلمع روطه نابل لى ن تخان ش تىمس ر ه؛ ىسور"، Tasnim Haber Ajansı, <https://124.im/FnxOEO>, (Erişim Tarihi: 20.06.2022).

[4] "مىسان شپ تىمس ر ه ار نابل لى تسا نكمم؛ ىسور"، Etilaatroz, <https://www.etalatroz.com/144859/russia-we-may-recognize-the-taliban/>, (Erişim Tarihi: 20.06.2022).

[5] "ه دروم رد ىتبحص ىه وكسم رد؛ نىتوب كوگنخس"، Afintl, <https://www.afintl.com/202206159541>, (Erişim Tarihi: 22.06.2022).

[6] "تسا ىراجم شپ نچ كى ىلم تمواقم هههج؛ فولباك رىمص"، Sputnik, <https://124.im/gLGui>, (Erişim Tarihi: 20.06.2022).

[7] Aynı yer.

[8] "نانتسن اغفا رد نابل لى ددجم ىرىگ تردق لابق رد ىسور تسا ىس؛"، Uluslararası Barış Çalışmaları Merkezi, <https://124.im/h4sCmLw>, (Erişim Tarihi: 20.06.2022).

ANKASAM ANALİZ

Kuzey Makedonya'da Kurulan Yeni Hükümet ve Bölgesel Yansımaları

Balkan coğrafyası, özellikle de Soğuk Savaş döneminin sona ermesinden itibaren küresel ve bölgesel güçlerin mücadelesine sahne olmuştur. Son dönemde Rusya'nın Ukrayna'da uyguladığı yayılmacı politikası, bölgedeki fay hatlarını yeniden tetikleyerek yeni bir kamplaşmanın kapılarını aralamıştır. Söz konusu coğrafya, Çin'in Kuşak-Yol Projesi bağlamında önemli bir jeopolitik konuma sahiptir. Bu nedenle Çin'in bölgeye olan ilgisi, artarak devam etmiştir. Ayrıca Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) Joe Biden yönetimiyle daha küresel ve kurumsal bir

görünüm sergilemesinin Balkan coğrafyasına da birtakım yansımaları olmuştur. Bu durum, Avrupa Birliği (AB) için zor olsa da bazı fırsatları beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla salgın sürecinde ABD, Rusya ve Çin'in durumu, birliğin genişlemesi için alan açmıştır. Bu bağlamda Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) kapsamında Biden yönetimi ve AB'nin Balkan coğrafyasında genişlemesi için ortak politikalar izlenmesi konusunda uygun zemin oluşmuştur. Avrupa entegrasyonu, ABD tarafından kanalize edildiğinde veya korunduğunda başarılı şekil-

**Dr. Çağdaş
DUMAN**

de sonuçlanmıştır. Bu sebeple Biden yönetiminin Batı Balkan ülkelerini gündemde tutma mücadelesi birliğin genişlemesi için son derece önemlidir.[1]

Bu duruma paralel olarak Kuzey Makedonya'nın birliğe tam üyeliği, birlik için önemli bir fırsattır. Böylece birliğin salgın sürecinde zedelenen küresel imajı restore edilebilecektir. Ancak Kuzey Makedonya'daki istikrarsız yapı, bu konuda bazı soru işaretlerini aklılara getirmektedir. Bahse konu olan ülke, jeostratejik açıdan Balkanların kalbinde yer alması nedeniyle bölgesel ve küresel bakımdan son derece önemli bir konumda yer almaktadır. Bu nedenle Kuzey Makedonya'nın AB üyeliği, Balkanlardaki dengeleri değiştirebilecek ve diğer aday ülkelere referans verilebilecek niteliktedir. Dolayısıyla Kuzey Makedonya'da kısa süre önce gerçekleşen hükümet değişikliği, bu süreç için birtakım risk ve fırsatları beraberinde getirmektedir.

Kuzey Makedonya Parlamentosu'nda Mevcut Dağılım

Mevcut hükümet; yani Makedonya Sosyal Demokratlar Birliği (SDSM), 15 Temmuz 2020 tarihinde yapılan parlamento seçimlerinde güven tazelerken muadilleri kan kaybetmiştir. Resmî sonuçlara göre, SDSM liderliğindeki "Yapabiliriz İttifakı", 327.408 oyla (%35,89) 46 milletvekiline sahip olmuştur. Makedonya İç Devrimci Örgütü-Makedonya Ulusal Demokratik Birliği (VMRO-DPMNE) liderliğindeki diğer bir Makedon partisi, "Ayağa Kalk Makedonya İttifakı" ile 315.344 oy alarak (%34,57) parlamentoda 44 sandalye kazanmıştır. Ülkedeki en büyük Arnavut partisi olan Demokratik Birlik Bütünleşme Birliği (BDI) ise 104.587 oyla (%11,48), 15 milletvekili kazanmıştır. Arnavutlar için İttifak ve Alternativa partilerinin ittifakı da 81.620 oy (%8,95), 12 milletvekilile temsil edilmiştir. Sol (Levica) Parti 37.426 oy (%4,1) alarak 2 mebus ve Arnavut Demokrat Partisi (PDSH) de 13 bin 930 oy (%1,53) alarak 1 milletvekili bulundurma hakkı kazanmıştır.

SDSM liderliğindeki "Yapabiliriz İttifakı"nda Türk Hareket Partisi (THP) ve Türk Demokrat Partisi (TDP) de yer almış ve bu seçimlerde birer milletvekili kazanmışlardır. Yeni kurulan kabinede SDSM 11, BDI 6, BESA Hareketi ve Liberal Demokrat Parti 1 bakanlıkla temsil edilmiştir. Başbakan Zoran Zaev liderliğindeki yeni kabine meclisten güvenoyu almayı başarmıştır.[2]

Yerel Seçimler ve Kurulan Yeni Kabine

İkinci turu 31 Ekim 2021 tarihinde yapılan yerel seçimler, Zoran Zaev öncülüğündeki iktidar açısından büyük bir yenilgiyle sonuçlanmıştır. Muhalefetteki VMRO-DPMNE koalisyonu elindeki belediye sayısını 5'ten, başkent Üsküp de dahil olmak üzere 42'ye

çıkartırken iktidar partisi adayları ise elinde bulundurduğu 57 belediyenin mühim bir kısmını kaybederek sadece 16 belediye kazanabilmiştir. Zaev, yerel seçimlerde aldığı ağır mağlubiyetin ardından hem başbakanlıktan hem de SDSM parti başkanlığından istifa ettiğini duyurmuştur. VMRO-DPMNE Önderi Hristiyan Mitskoski, mevcut hükümetin meşruiyetini kaybettiğini ve acil bir şekilde erken seçime gidilmesi gerektiğini belirtmiştir.[3] Zaev'in istifası ise VMRO-DPMNE liderliğindeki muhalefetin güven oylaması için yaptığı baskıdan kurtulan kırılğan iktidar çoğunluğunda istikrarsız bir duruma yol açmıştır.[4]

Parlamentoda yapılan müzakereler sonucunda o zamana kadar muhalif kanatta olan Alternativa'nın 4 milletvekili, mevcut hükümete verdiği destekle güven oylamasında parlamentoda çoğunluk olmasında ve psikolojik üstünlüğün mevcut iktidara geçmesinde rol oynamıştır.[5] Zaev'in resmi olarak SDSM başkanlığından istifa etmesinden sonra hükümetin Alternativa'yla yaptığı müzakerelerde kritik rol oynayan Dimitar Kovachevski, 12 Aralık 2021 tarihinde parti içi seçimlerini kazanmıştır. Akabinde ise Zaev'in yerini alarak 17 Ocak 2022 tarihinde yemin etmiştir. [6] Kuzey Makedonya Meclisi'nde 108 milletvekilinin katıldığı oturumda 62 evet, 46 hayır oyu kullanılmış ve Makedonya Sosyal Demokratlar Birliği (SDSM) Genel Başkanı Kovaçevski tarafından kurulan yeni hükümet onaylanmıştır.[7] Kurulan yeni hükümet; SDSM, Liberal Demokratik Partisi (LDP), Arnavut kökenli Demokratik Bütünleşme Birliği (BDI) ve Alternativa'dan oluşmaktadır.[8]

Yeni Hükümette Arnavutların Rolü

SDSM ve VMRO-DPMNE liderliğindeki iki koalisyon, Kuzey Makedonya'daki siyasi tabloda öne çıkmaktadır. İktidarı elinde bulunduran Sosyal Demokratlar Birliği, AB ve NATO ekseninde bir siyasi çizgi benimserken; muhalefetteki VMRO-DPMNE koalisyonu ise Rusya'ya yakın bir politika izlemektedir.

Resmî rakamlara göre Kuzey Makedonya nüfusunun %65'i Makedonlardan, %25'i ise Arnavutlardan oluşmaktadır.[9] Ancak Arnavutların Kuzey Makedonya siyasetindeki etkisi, toplam nüfus içindeki oranlarının çok daha ötesindedir. Ülke siyasetindeki bu iki ittifakın iktidara gelmesi, Arnavut partileriyle kurdukları koalisyonla bağlıdır. Bir diğer ifadeyle Kuzey Makedonya siyasetindeki altın hisse, Arnavut partilerinin elindedir. Arnavut partilerinin ABD'yle yakın bağları vardır ve bu partiler, söz konusu ilişkiyi gizlememektedir.[10]

Arnavut partilerinin meclisteki güvenoyu yoklamasında iktidara sağladığı avantajın getirilerini yeni kurulan kabinede

fazlasıyla almıştır. Kabinede bulunan 20 bakanın 10 tanesi Arnavut kökenlidir. Dışişleri, Ekonomi ve Diaspora Bakanlıkları gibi stratejik öneme sahip bakanlıkların Arnavut kökenlilere verilmesi, Kuzey Makedonya'nın geleceğinin şekillenmesinde etkili olacaktır. Hükümette yer alan Arnavut bakanların ağırlığına ek olarak yapılan koalisyon protokolüne göre Başbakan Kovaçevski, hükümetin görev süresinin bitmesine 100 gün kala başbakanlığı BD'den bir milletvekiline devredecektir. Böylece BD'nin 2020 seçimlerindeki "İlk Arnavut Başbakan" sloganı da hayata geçmiş olacaktır. Arnavut cephesinden yapılan analizler doğrultusunda yeni kurulan hükümette Arnavutların aldığı pozisyonla birlikte devlet kurumlarında Arnavutlar, Makedonlara nazaran daha fazla mevkiye sahip olacaktır.

Yeni Hükümet ve Dış Politika

Arnavutlar, yeni kabinede aldıkları pozisyon ve ABD'yle geçmişe dayanan iyi ilişkileri sayesinde Kuzey Makedonya dış politikasında söz sahibi olacaktır. Ancak yeni kurulan hükümette Arnavutluk devletinin ne kadar etkili olduğu muammadır. Zaev'in istifasından sonra henüz yeni başbakan belli değilken; Arnavutluk Cumhurbaşkanı Ilir Meta'nın Kuzey Makedonya ziyaretinde Kovaçevski'yle görüşmesi, yeni kabinenin kurulmasında ne derece etkili olduğu belirsizliğini korumaktadır. Yapılan görüşmelerde Kovaçevski, "Kuzey Makedonya ve Arnavutluk her şeyi yaptı, sıra AB'de." şeklinde demeç vererek adeta Başbakan olduktan sonra izleyeceği politikaları özetlemiştir.[11] Arnavutluk ile Kuzey Makedonya'nın AB sürecindeki kader ortaklığına dikkat çeken Kovaçevski, iktidara gelmeden ilk bölgesel müttefikliğinin temellerini atmıştır.

Şüphesiz mevcut hükümet için dış politikayla ilgili en önemli sorun, Bulgaristan'la olan ilişkilerdir. Sofya, AB'ye tam üyelik için Kuzey Makedonya'nın yerine getirmesi gereken yaklaşık 20 şart öne sürmüştür. Kuzey Makedonya'daki yeni hükümet, aktif bir dış politika izleyerek ülkelerinin en önemli dış politika meselesi olan Bulgaristan'la ilişkileri düzeltmek için adım atmıştır. Her iki taraftan gelen iyi niyetli demeçler, taraflar arasındaki buzları eritmeye başlamıştır. Bulgaristan Başbakanı Kiril Petkov'un Üsküp ziyaretinde iki ülke altyapı, kültür, ekonomi, eğitim ve ticaret gibi çeşitli alanlarda çalışma grupları oluşturma konusunda anlaşmıştır.[12]

Söz konusu ziyaretin yapıldığı sırada BNT'ye konuşan Kuzey Makedonya Dışişleri Bakanı Bujar Osmani, iki yıl aradan sonra Sofya'ya büyükelçi atayacaklarını duyurmuş ve şu açıklamayı yapmıştır:[13]

"Artık Yugoslavya dâhilinde AB'ye katılmak istiyoruz. İlişkimizi bu yönde geliştirmek istiyoruz. Yugoslavya'nın Bulgaristan'a yönelik

tutumundan miras kalan tüm meseleler Kuzey Makedonya'ya devredilmemelidir"

Kuzey Makedonya'daki en büyük Arnavut partisi DUİ'nin lideri Ali Ahmeti ise Bulgaristan Başbakanı Petkov'un Bulgar ulusunu anayasanın başlangıcına dâhil etmeyi de içeren taleplerinin kabul edilmesi çağrısında bulunmuştur. SDSM'nin liderliğindeki koalisyon hükümetindeki nüfuzu giderek artan DUİ'nin lideri Ahmeti, açıklamayı Petkov'la görüşmesinin ardından gerçekleştirmiştir.[14] İki ülkenin yakınlaşması sonucunda hükümetler, ortak toplantı yapmıştır. Avrupa entegrasyonunun önemine vurgu yapılan toplantıda, taraflar arasında kısa sürede gerçekleşen üst düzey diplomasi trafiğine dikkat çekilmiş ve bu gelişmeler, ilişkilerin geleceği için ümit verici bulunmuştur.[15]

Kuzey Makedonya'nın Avrupa'ya entegrasyonunun önündeki en büyük engel olan Bulgaristan'la ilişkilerdeki yumuşamanın yanı sıra Ukrayna Krizi'nin patlak vermesiyle NATO'ya ilişkileri de eşzamanlı olarak hız kazanmıştır. Kuzey Makedonya Başbakanı Kovaçevski, Brüksel'e iki günlük ziyaret gerçekleştirmiştir. Burada ilk olarak NATO Genel Sekreteri Jens Stoltenberg'le görüşmüştür. Dışişleri Bakanı Bujar Osmani ve Savunma Bakanı Slavyanka Petrovska'nın da katıldığı toplantıda Kovaçevski, Brüksel'deki NATO karargahında, Kuzey Makedonya'nın ittifak üyesi olma yolundaki stratejik hedefini vurgulamış ve ittifaka askeri entegrasyon sağlamak amacıyla ordunun modernizasyon sürecine devam ettiklerini belirtmiştir. Toplantıda, Kuzey Makedonya'nın NATO üyeliğinin Batı Balkanlardaki bölgesel istikrara katkı sağladığı, komşu ülkelerle ve özellikle ittifak içindeki müttefiklerle işbirliğinde büyük ilerleme kaydedildiği vurgulanmıştır. Kovaçevski, NATO Genel Sekreteri Stoltenberg'le yaptığı görüşmede, Ukrayna Krizi'nin diplomasi yoluyla çözülmesi gerektiğini de sözlerine eklemiştir.[1]

Sonuç

Kuzey Makedonya'da yapılan yerel seçimler, mevcut iktidar açısından ağır bir yenilgiyle sonuçlanmıştır. İktidar kanadı, başta Üsküp, Ohri ve Manastır gibi büyük şehirler olmak üzere elindeki pek çok belediyeyi muhalefete kaptırmıştır. Kuzey Makedonya'da mevcut iktidarlara karşı muhalefetin yerel yönetimler üzerinden şekillenme eğilimi, 2022 yılının Nisan ayında Sırbistan'da gerçekleşecek seçimler için örnek teşkil edebilir. Tıpkı Kuzey Makedonya'da olduğu gibi metropollerde bulunan muhalif seçmenin birleşmesiyle Sırbistan'daki mevcut iktidarın yerel yönetimlerde ağır bir darbe alması kuvvetli bir olasılıktır. Kuzey Makedonya'daki yerel seçimler mevcut başbakanın istifa etmesiyle sonuçlansa da parti, Arnavutların desteğiyle iktidarını

korumuştur.

Kuzey Makedonya siyasetinde mevcut hükümete yapılan bu desteği, ABD'den bağımsız yorumlamak hayatın doğal akışına aykırıdır. Ancak söz konusu durumun ne kadar süre daha bu şekilde devam edeceği merak konusudur. Nitekim yapılan kamuoyu yoklamalarında muhalefette bulunan Rusya yanlısı VMRO-DPMNE ittifakı önde gözükmektedir.[16] Ayrıca mevcut hükümetin özellikle Balkanlarda etkisini oldukça hissettiren enerji krizinin üstesinden nasıl geleceği merak konusudur. Ukrayna Krizi'nin patlak verdiği mevcut konjonktürde, Kuzey Makedonya'nın doğal gaz bakımından Rusya'ya %100 bağımlı bir ülke olduğunu da unutmamak gerekmektedir.[17]

Rusya-Ukrayna gerilimi her geçen gün etkisini artırırken söz konusu kriz, gün geçtikçe Balkan coğrafyası üzerinde bir yük olmaya başlamıştır. Balkanlar, ABD/NATO ve Rusya arasında yeni güç mücadelesine sahne olmaya yakındır. Balkanlarda devam eden askeri hareketlilik, ABD'nin Arnavutluk ve Kosova'ya askeri sevkıyatı, İngiltere'nin Bosna Hersek'teki askeri varlığını artırma girişimleri, Batı ile Rusya arasında yeni bir güvenlik ikilemine işaret etmektedir.

Kuzey Makedonya ile Bulgaristan arasındaki görüşmeleri de bu çerçevede ele almak gerekmektedir. Kuzey Makedonya, Balkanların kalbindeki bir ülke olarak coğrafi konumu ve kozmopolit yapısıyla mevzubahis krizden en fazla etkilenecek ülkelerin başında gelmektedir. Nitekim Rusya'nın Balkanlardaki politikalarına karşı bir cephe oluşturulması gündeme gelebilir. Sırbistan'da yapılacak olan seçimlerin ardından Rusya'nın bu ülkeye konuşlandırmayı planladığı İskender-M füzelerine karşı, Rusya ile ABD arasında oluşan güvenlik ikileminin yeni üssü Kuzey Makedonya olarak dikkat çekebilir. Bu durumda başta Kuzey Makedonya olmak üzere bölgedeki diğer aday ülkelerin de AB üyelik süreçlerinin güvenlik kaygıları nedeniyle hızlanabileceği öngörülebilir.

[1] J. Europe Surotchak, "The Great Powers, and Their Challenges", Journal of International Relations and Sustainable Development, 14, 2019, s. 134-143.

[2] A-Abdula F Fazlagiç, "Kuzey Makedonya'da Erken Genel Seçimin Sonuçları Açıklandı", Anadolu Ajansı, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/kuzey-makedonya-da-erken-genel-secimin-sonuclari-aciklandi/1913214>, (Erişim Tarihi: 10.02.2022).

[3] "Kuzey Makedonya'da Belirsizlik Hâkim", Balkan News, <https://www.balkannews.com.tr/kuzey-makedonya/kuzey-makedonyada-belirsizlik-hakim-h1535.html>, (Erişim Tarihi: 05.02.2022).

[4] Sinisa Jakov Marusic, "North Macedonia Govt Survives Threat, Hints at Boosting Majority", Balkan Insight <https://balkaninsight.com/2021/11/12/north-macedonia-govt-survives-threat-hints-at-boosting-majority/>, (Erişim Tarihi: 01.02.2022).

[5] Sinisa Jakov Marusic, "North Macedonia Govt Solidifies Majority, Adding New Coalition Partner", Balkan Insight, <https://balkaninsight.com/2021/12/06/north-macedonia-govt-solidifies-majority-adding-new-coalition-partner/>, (Erişim Tarihi: 01.02.2022).

[6] Nektaria Stamouli, "Dimitar Kovachevski On Course To Become North Macedonia's New Prime Minister", Politico, <https://www.politico.eu/article/kovachevski-north-macedonia-new-prime-minister/>, (Erişim Tarihi: 03.02.2022).

[7] "Kuzey Makedonya'da Yeni Hükümet Kuruldu", Balkannews <https://www.balkannews.com.tr/kuzey-makedonya/kuzey-makedonyada-yeni-hukumet-kurulu-h2146.html>, (Erişim Tarihi: 06.02.2022).

[8] "Kuzey Makedonya'da Yeni Hükümet Güvenoyu Aldı", Yeniçağ, <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/kuzey-makedonyada-yeni-hukumet-guvenoyu-aldi-500673h.htm>, (Erişim Tarihi: 10.02.2022).

[9] "Republic Of North Macedonia Population: Demographic Situation, Languages And Religions", EACEA, https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/republic-north-macedonia/population-demographic-situation-languages-and-religions_en, (Erişim Tarihi: 05.02.2022)

[10] @Yusuf Emin, "Kuzey Makedonya Seçim Özel-4.Bölüm (2. Kısım)", Youtube, https://www.youtube.com/watch?v=d97vrlrxFE&ab_channel=YusufEmin, (Erişim Tarihi: 01.02.2022).

[11] "Kovaçevski: "Kuzey Makedonya ve Arnavutluk Her Şeyi Yaptı, Sıra AB'de", Balkan News, <https://www.balkannews.com.tr/kuzey-makedonya/kovacevski-kuzey-makedonya-ve-arnavutluk-her-seyi-yapti-sira-h2118.html>, (Erişim Tarihi: 11.02.2022).

[12] "Kuzey Makedonya ve Bulgaristan, Çalışma Grupları Kuracak", Balkan News, <https://www.balkannews.com.tr/kuzey-makedonya/kuzey-makedonya-ve-bulgaristan-calisma-gruplari-kuracak-h2172.html>, (Erişim Tarihi: 10.02.2022).

[13] "Republic of North Macedonia's Foreign Minister Bujar Osmani in an exclusive interview for BNT", Bulgarian National Television, <https://bntbg/news/republic-of-north-macedonia%E2%80%99s-foreign-minister-bujar-osmani-in-an-exclusive-interview-for-bnt-302291news.html>, (Erişim Tarihi: 10.02.2022).

[14] "Arnavut Lider, Bulgarların Kuzey Makedonya Anayasası'nda Tanınması Çağrısında Bulundu", Balkan News, <https://www.balkannews.com.tr/balkanlar/arnavut-lider-bulgarlarin-kuzey-makedonya-anayasasi-nda-taninmasi-h2208.html>, (Erişim Tarihi: 11.02.2022).

[15] "Kuzey Makedonya ve Bulgaristan Hükümetler Arası Toplantı Düzenledi", Balkan News, <https://www.balkannews.com.tr/balkanlar/kuzey-makedonya-ve-bulgaristan-hukumetler-arsi-toplanti-duzenledi-h2230.html>, (Erişim Tarihi: 10.02.2022).

[16] "Kuzey Makedonya'da Anket: VMRO-DPMNE Zirvede", Balkan News, <https://www.balkannews.com.tr/kuzey-makedonya/kuzey-makedonyada-anket-vmro-dpmne-zirvede-h1713.html>, (Erişim Tarihi: 11.02.2022).

[17] Sloboden Pecat, "ACER: Kuzey Makedonya, BH ve Moldova En Çok Rus Gazına Bağımlı", Slobodenpecat, <https://www.slobodenpecatmk/tr/acer-severna-makedonija-bih-i-moldavija-najzavisni-od-ruskiot-gas/>, (Erişim Tarihi: 12.02.2022).

ANKASAM ANALİZ

Rusya'nın Yunanistan Dış Politikasına Yönelik Yaklaşımı

Yunanistan'ın uluslararası hukuka aykırı bir şekilde Ege Denizi'ndeki adaları silahlandırmasından kaynaklanan anlaşmazlıklar, Ankara-Atina hattının gerginleşmesine neden olmaktadır. Türkiye ile Yunanistan arasında olası bir savaştan bahsedilmesi Moskova'nın da dikkatini çekmektedir. Konuyla ilgili son zamanlarda Kremlin tarafından

herhangi bir resmî açıklama gelmemiştir. Fakat bölgedeki gelişmeler Rusya'yı da ilgilendirmektedir. Bu bağlamda Yunanistan'ın izlediği politika Moskova-Atina ilişkilerini olumsuz etkilemektedir.

Rusya-Yunanistan ilişkilerinin kötüleşmesi, 2021 yılının son aylarında başlamıştır. 8 Aralık 2021

Dr. Sabir ASKEROĞLU
ANKASAM Avrasya Uzmanı

“ Yunanistan'ın izlemede olduğu ve uzun vadede bir strateji olarak tercih ettiği “ Rusya karşıtı” tutum, Moskova-Atina ilişkilerini ciddi biçimde olumsuz etkilemeye başlamıştır. ”

tarihinde Rusya'nın Soçi kentinde yapılan Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin ile Yunanistan Başbakanı Kyriakos Mitsotakis görüşmesinden önce Rusya tarafı, NATO silahlarının Yunanistan'ın Dedeağaç Limanı üzerinden Ukrayna'ya transferinin yanı sıra NATO ve ABD'nin askeri güçlerinin Yunanistan'da toplanmasından endişe duyduğunu dile getirmiştir. Kremlin Sözcüsü Dmitri Peskov, Yunanistan ile ABD arasındaki güncellenmiş savunma işbirliği anlaşmasında Moskova'nın nelerden endişe duyduğuna ilişkin sorusunu yanıtlarken “Sorun çok basit. Gittikçe daha fazla NATO ve ABD askeri, bölgenize yoğunlaşıyor. Yüzlerce ve hatta binlerce askeri teçhizat ve silah Yunanistan'a sevk ediliyor. NATO için yeni üsler açıyorsunuz ve aynı NATO bizi düşman ilan ediyor” ifadelerini kullanmıştır.

Bu bağlamda 14 Ekim 2021 tarihinde Yunanistan'ın ABD'yle yaptığı savunma alanındaki anlaşmayla bölgeyi silahlandırması ve ABD'ye üslerini açması, Rusya'yı endişelendirmiştir. Bu, Türkiye'nin endişeleriyle benzerlik taşımaktadır. Coğrafi olarak Yunanistan, Rusya'dan uzakta olmasına rağmen ABD'ye askeri üsler sağlaması, Moskova-Atina ilişkisini olumsuz etkilemiştir.

Rusya'nın Yunanistan'a olan tepkisi ABD tarafından silahlandırılmasıyla ilgili olarak, Atina'nın Rusya'ya olan itirazı ise Türkiye'ye satılan S-400 uçaksavar füze sistemleriyle ilgili olmuştur. Yunan tarafı Rusya'nın Türkiye'ye bu silahları satmamasını isterken; Kremlin, Türkiye'ye tedarik ettikleri S-400 sistemlerinin bir savun-

ma sistemi olduğunu ve Dedeağaç'tan taşınan Amerikan silahlarının ise saldırı silahları olduğunu söylemiştir. Rusya kaynaklarına göre ABD'nin konuşlandığı Dedeağaç Limanı'nda 120 helikopter, 1000 tank, zırhlı araç ve silah da dahil olmak üzere çok sayıda Amerikan askeri teçhizatı ve silahı transfer edilmekteydi. [1]

Rusya'nın Yunanistan'a tepkisinin bir diğer nedeni, sadece Yunanistan üzerinden yapılan silah sevkiyatları değil, aynı zamanda ABD'nin Yunanistan'la yaptığı savunma alanındaki anlaşmanın Washington'a sağladığı olanaklardır. Örneğin ABD, Yunanistan'da genişletilen askeri üsleri sayesinde Balkanlar, Ege, Akdeniz ve Karadeniz'de varlığını güçlendirecek ve böylece jeopolitik avantaj elde edecektir.

ABD'nin Ege'de ciddi bir askeri üstünlüğe sahip olması, Karadeniz'den Akdeniz'e giden Rus filosu için de bir tehdit oluşturmaya başlayacaktır. Rusya, Ukrayna Savaşı'yla meşgulken ve Ukrayna cephesinde istediği başarıyı elde edemezken; Yunanistan, Rusya'ya karşı bir tutum sergilemiştir. 6 Nisan 2022 tarihinde 12 Rus diplomat Atina tarafından sınır dışı edilmiştir. Yunanistan'ın “istenmeyen kişi” ilan ettiği 12 Rus diplomatın 8'i Rusya Büyükelçiliği'nin en üst düzeyli temsilcileridir.

8 Mayıs 2022 tarihinde Yunanistan Başbakanı Kyriakos Mitsotakis, Rusya'ya yönelik politikasını üç yoldan sürdürmesi gerek-

tiğini açıklamıştır. Birincisi, Ukrayna'nın kendisini savunabilmesi için silahlandırılması. İkincisi, Batı Dünyası'nın Rusya'ya ciddi zarar verecek yaptırımlar uygulaması gerektiği. Üçüncüsü, Rusya'yla iletişim kanallarının mümkün olduğunca açık tutulmasıdır. Mitsotakis, ayrıca Avrupa'da enerji fiyatlarının dört katına çıkmasının ve Yunanistan'daki elektrik fiyatlarındaki artışın sorumlusunun Rusya olduğunu belirtmiştir.[2]

16 Mayıs 2022 tarihinde ABD'de resmi temaslarda bulunan Yunanistan Başbakanı Kyriakos Mitsotakis, ABD Başkanı Joe Biden'le görüşmesinde Ukrayna'ya destek vermeye devam edeceği ve Rusya ekonomisine ciddi zarar vermek için ortak hareket edeceğini tekrarlamış, Biden ise Yunanistan'la beraber Rusya'ya karşı koyacaklarını söylemiştir.[3]

Yunanistan bu açıklamalarıyla Rusya'ya karşı kendi tutumunu kesinleştirmiş ve açıktan cephe almıştır, denebilir. Mitsotakis'in ABD ziyaretinin temel amacı, Washington'un Ankara'ya siyasi baskı yapmasını ve savaş uçaklarını vermemesini sağlamaktır. Ayrıca Yunanistan Ordusu'na daha fazla modern silahlar tedarik edilmesi amaçlanmıştır. Bunun karşılığında Yunanistan, Rusya'ya karşı ABD'nin yanında yer almıştır.

Rusya-Yunan ilişkilerinde çıkar çatışması yaşanan bir diğer alan da enerji güvenliğiyle ilgilidir. Atina'nın bu konudaki tutumu Türkiye için de geçerlidir. Yunanistan, Rus doğalgazına bağımlı ülkelerden biridir. Mevsime bağlı olarak ithalatın %45 ila %55'ini Rus doğalgazı oluşturmaktadır.[4] Yunanistan ayrıca Rusya'ya olan bağımlılığını azaltmak için Doğu Akdeniz'deki doğalgaz kaynaklarının kendi üzerinden Avrupa'ya ihraç edilmesini hedeflemektedir. Dolayısıyla Yunanistan sadece ülkesindeki Rus doğalgazını azaltmayı değil, aynı zamanda Avrupa pazarında da Rusya'ya alternatif kaynakların güzergahı olmayı amaçlamaktadır. Ayrıca Yunanistan, Dedeağaç'ta sivilleştirilmiş doğalgaz terminali inşa etmeye çabalamıştır. Böylelikle Yunanistan, ülkesindeki Rus doğalgazına olan bağımlılığı "stratejik olarak ortadan kaldırmayı" hedeflemektedir.

Hâlâ Rus doğalgazına bağımlı olan Yunanistan, Avrupa'nın Rusya'nın enerji sektörlerine karşı uyguladığı yaptırım listesinden çıkmak istemiştir. Yunanistan'a göre şimdilik Rus doğalgazına alternatif bir kaynağa sahip olmamaları nedeniyle böyle bir karar almak zorunda kalmışlardır. Fakat ileriki zamanda Yunanistan hem boru hatlarıyla hem ülkede sivilleştirilmiş doğalgaz terminallerinin sayılarını artırarak hem de kendi doğalgaz kaynaklarının üretimine başlayarak bu bağımlılıktan kurtulmaya çalışacaktır. Aynı zamanda Yunanistan, Avrupa için enerji tedarik eden merkezlerden biri haline gelmeyi planlamaktadır.

Yunanistan'ın ABD'yle stratejik ilişkilerini daha ileri bir seviyeye çıkarması, Ukrayna'ya destek vermesi ve "Rusya'nın cezalandırılması" konusundaki tutumu, Moskova'nın çıkarlarına doğrudan meydan okumak anlamına gelmektedir. Enerji güvenliği ve politikaları konusunda da Yunanistan'ın almış olduğu kararlar Moskova tarafından olumsuz karşılanmaktadır.

Atina'nın Türkiye'ye yönelik izlediği agresif tutumu ve Ankara'nın buna tepki göstererek Yunanistan'ı dizginlemesi, Kremlin'in çıkarına görünmektedir. Hatta Atina'nın cezalandırılması bile olumlu karşılanabilir. Fakat diğer taraftan Türkiye'ye karşı güvenlik tehdidi gerekçesiyle daha fazla ABD'ye yanaşması ve Yunanistan'ı bir "askeri üsse" dönüştürmesi Doğu Akdeniz'de Suriye üzerinden bir etki kazanmaya çalışan Rusya'nın çıkarlarıyla örtüşmemektedir. Rusya bölgede daha az Amerikan deniz gücünün olmasını istemektedir. Özellikle Yunanistan üzerinde Ege Denizi'nin geçit hatlarında Amerikan filosunun üstün konumda olması Kremlin'i endişelendirmektedir.

Yunanistan'ın ABD'ye yakınlaşan bu tavrı, uzun vadede Rusya'nın Atina'yla ilişkilerini belirleyen faktör olacaktır. Yunanistan daha fazla ABD etkisi altına girerken; Rusya'nın buna karşı güç dengesini sağlayacak bir aktörü desteklemek için yollar araması muhtemeldir.

Ukrayna Krizi nedeniyle Rusya'nın odak noktası Ukrayna olmaya devam etmektedir. Savaşın sona ermesinden sonra bölge ülkeleriyle yeni bir ilişki biçimi geliştirmek zorunda kalacaktır. Yunanistan'ın bu durumda Rusya'nın politikasında öncelikli ortaklardan biri olmayacağı söylenebilir. Diğer bir deyişle Yunanistan'ın izlemekte olduğu ve uzun vadeli bir strateji olarak tercih ettiği "Rusya karşıtı" tutum, Moskova-Atina ilişkilerini ciddi biçimde olumsuz etkilemeye başlamıştır.

[1] "Кремль обеспокоился переброской военной техники НАТО в Грецию", Izvestiya, <https://iz.ru/1262981/2021-12-11/kreml-obespokoilsia-perebroskoi-voennoi-tekhniki-nato-v-gretciiu>, (Erişim Tarihi: 15.06.2022).

[2] "Греция выступила за жесткие санкции против России", Lenta.Ru, <https://lenta.ru/news/2022/05/08/greece/>, (Erişim Tarihi: 15.06.2022).

[3] "Байден заявил о готовности Греции противостоять России вместе с США", Izvestiya, <https://iz.ru/1335500/2022-05-17/baiden-zaiavil-o-gotovnosti-gretcii-protivostoiat-rossii-vmeste-s-ssha>, (Erişim Tarihi: 15.06.2022).

[4] "Греческие импортеры перешли на оплату газа рублями", Ria Novosti, <https://ria.ru/20220524/gaz-1790307279.html>, (Erişim Tarihi: 15.06.2022).

ANKASAM ANALİZ

Belarus'un ŞİÖ'ye Tam Üye Olma İsteği

Belarus, yıllardır Şanghay İşbirliği Örgütü'nün (ŞİÖ) geniş gündeminde yer almakta ve örgütün siyasi-diplomatik, ticari-ekonomik ve kültürel-insani alanındaki etkileşimlerine aktif olarak katılmaktadır. 2010 yılında "diyalog ortağı" olan Belarus'un statüsü, 2015 yılında "gözlemci" seviyesine yükseltilmiştir. 14 Haziran 2022 tarihinde ise Belarus'un ŞİÖ'ye tam üyelik için başvur-

duğu ve bunun kabul edilmesini umduğu öğrenilmiştir. Ukrayna'da savaşın devam ettiği ve Rusya'yla birlikte Belarus'a karşı altıncı yaptırım paketinin tanıtıldığı bir uluslararası ortamda alınan bu karar; ülkenin Belarus işletmelerine yönelik yaptırımlardan kaynaklanan kayıpları telafi etmek istediğine ve alternatif gelişim yolları aradığına işaret etmektedir.

Perizat RISBEKKIZI
ANKASAM Orta Asya Araştırma Asistanı

Her şeyden önce Belarus, örgüt çerçevesinde işbirliğinin ekonomik yönüyle ilgileniyor gibi görünmektedir. Avrupa Birliği (AB), Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve bir dizi başka ülkenin yaptırımları altında Minsk yönetimi, pazarının önemli bir bölümünü kaybetmiş durumdadır. Son resmi verilere göre, Belarus ekonomisinin Batı yaptırımları nedeniyle maruz kaldığı zarar hacmi yılda yaklaşık 16-18 milyar dolardır.[1] Bu kapsamda Avrasya kıtasal alanının neredeyse üçte ikisini kapsayan ŞİÖ, büyüyen bir pazar ve ek bir finansman kaynağı olarak Belarus için her zamankinden daha önemli hale gelmektedir. Öncelikle tarım ürünlerinden bahsedilmektedir. Doğu pazarlarının büyümesi Belarus ürünleri için büyük fırsatlar yaratmaktadır. Ayrıca Belarus için Çin başta olmak üzere ŞİÖ üyesi ülkeler önemli bir teknoloji ve ek finansal kaynak olarak kabul edilmektedir.

Buna ek olarak Belarus, 2025 yılına kadar ŞİÖ Kalkınma Stratejisi'nde vurgulandığı gibi hem üretim hem de lojistik alanında İpek Yolu Ekonomik Kuşağı'nın tanıtımına katılmaktan önemli faydalar elde edebilecektir. Örnek olarak, ana amacı Minsk bölgesinde yeni nesil ürünler üreten bir dizi işletme kurmak olan "Büyük Taş Çin-Belarus Sanayi Parkı'nın oluşturulması gösterilebilir. Ayrıca Belarus lideri Alexander Lukaşenko, 15 Haziran'da, ŞİÖ'nün kuruluş yıldönümü vesilesiyle yaptığı açıklamada, örgütün tüm boyutlarına aktif olarak katılacaklarını belirtmiş, büyük bir birlik ve ortaklık potansiyelinin ortaya çıkmasına katkıda bulunacaklarına dair güvence vermiştir.[2]

Aslında ŞİÖ'ye kabul edilmek, Belarus açısından Batılı ülkelere karşı ek bir dayanak noktası oluşturacak ve yaptırım baskısının ortadan kaldırılmasına yardımcı olacaktır. Başka bir deyişle Minsk, ŞİÖ'yü sadece ekonomik olarak değil, aynı zamanda Batı'ya karşı jeopolitik bir alternatif olarak görmektedir. Belarus'un bu konumu Rusya'nın dış politikasında da yankı bulmaktadır. Doğu Ortaklığı Programı'na dahil olan ve Rusya ile Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü (NATO) arasında bir tampon bölge olan Belarus'u AB'yle işbirliği geliştirmekten uzaklaştırmak Moskova'nın çıkarıdır. Bu bağlamda iki ilginç nokta öne çıkmaktadır:

ŞİÖ'ye başvuru yapıldığına dair haber, ilk olarak bir Belaruslu tarafından değil, bir Rus yetkili, Rusya Devlet Başkanı'nın ŞİÖ İşlerinden Sorumlu Özel Temsilcisi Bakhtiyor Khakimov tarafından paylaşılmıştır.[3]

Bu karar, Ukrayna, Moldova ve Gürcistan'ın AB üyeliğine aday statüsü elde etmek için yaptığı başvuruların tartışılmasıyla eş zamanlı olarak alınmıştır.

Buradan hareketle diyebiliriz ki Rusya, Belarus'un çok kutuplu dünyanın potansiyel bir merkezi olarak algılanan, ABD ve müt-

tefiklerine karşı bir alternatif veya denge oluşturabilecek kapasitedeki ŞİÖ'ye kabul edilmesini azami ölçüde desteklemekte ve teşvik etmektedir. Ayrıca Çin'in Orta ve Güney Asya ülkelerinde artan etkisi bağlamında Rusya, en yakın müttefikini örgütün tam üyeleri arasında görmek istemektedir. Bu anlamda Minsk'in tam üyeliği, Rusya'nın konumunu güçlendirmeye ve Pekin'in etkisini dengelemeye önemli bir katkı sağlayabilecektir. Ancak, Rusya'nın arzularının ne kadar gerçekleştirilebilir olduğunu söylemek zordur. Bu anlamda Belarus'un ŞİÖ'ye tam üye olma isteği bir başka önemli faktöre işaret etmektedir. Rusya'yla "güçlü müttefik ilişkilerine" rağmen, Lukaşenko Belarus'un Rusya'ya aşırı derecede bağımlı olmasını istememektedir. ŞİÖ içindeki Rus etkisinin Çin, Hindistan ve Pakistan tarafından dengelendiği dikkate alındığında, bu yapının Minsk'in dış politikasındaki önemi artmaktadır. ŞİÖ'nün kurum içi yapısı, sorunları uzlaşma yoluyla çözerek bir denetim ve denge sisteminin sürdürülmesine yardımcı olması ve örgüt üyelerinin Rusya ve Çin'le hem örgüt içinde hem de ikili diyaloglar bakımından dengeli ilişkiler sürdürmesine olanak tanınması; Belarus için vazgeçilemez fırsatlar olarak kabul edilmektedir.

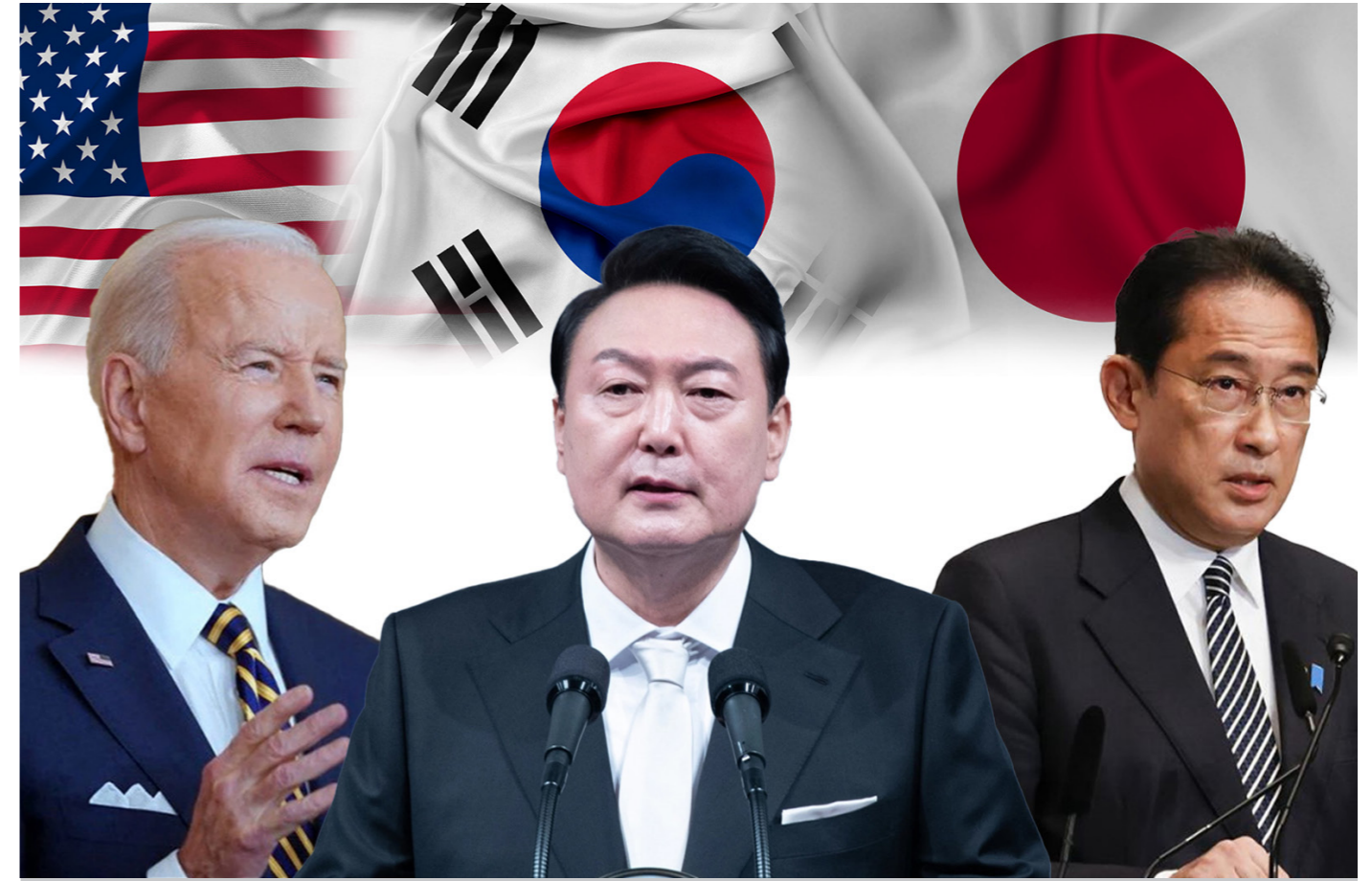
Çin açısından ise, Ukrayna'da devam eden savaş temelinde Belarus, Çin-Avrupa, daha geniş bir ifadeyle ŞİÖ-AB arasındaki birkaç güvenilir kara köprüsünden biri haline gelmektedir. Tabii ki bu, aynı zamanda Avrasya Ekonomik Birliği (AEB) üyesi olan Belarus'u, Çin için büyük ölçekli Kuşak-Yol Projesi çerçevesinde önemli kılmaktadır. Bir ülkeye veya bir rotaya bağlı kalmakla değil, ticaret yollarını mümkün olduğunca çeşitlendirmekle ilgilenen Çin'in, Asya ve Avrupa arasında bir bağlantı kuran Belarus'a ihtiyaç duyduğu açıktır.

Sonuç olarak Rusya, Çin ve Belarus için söz edilen fırsatların ve faydaların bileşimi, Minsk'in ŞİÖ'nün tam üyesi olarak kabulünü önemli ölçüde etkileyecek kapasitededir.

[1] "В Белоруссии подсчитали экспортные потери из-за санкций", Lenta RU, https://lenta.ru/news/2022/05/15/be_sanct/, (Erişim Tarihi: 16.06.2022).

[2] "Лукашенко: Беларусь продолжит активно участвовать во всех измерениях ШОС", Mobile Business, <https://mobile-business.by/news/lukashenko-belarus-prodolzhit-aktivno-uchastvovat-vo-vsekh-izmereniakh-shos>, (Erişim Tarihi: 16.06.2022).

[3] "Беларусь намерена подать заявку на членство в ШОС", Sputnik, <https://uz.sputniknews.ru/20220614/belarus-namerena-podat-zayavku-na-chlenstvo-v-shos-25279325.html>, (Erişim Tarihi: 16.06.2022).

ANKASAM ANALİZ

Hint-Pasifik'te Yeni Bir Jeopolitik: ABD-Güney Kore-Japonya Üçlü İttifakı

Çok kutuplu bir yapıya evrilen uluslararası ilişkilerde Amerika Birleşik Devletleri (ABD)-Çin rekabeti arttıkça Hint-Pasifik bölgesindeki gelişmeler hızlanmaktadır. Özellikle son dönemde gerek ABD Başkanı Joe Biden'ın ASEAN liderlerini Beyaz Saray'da toplaması ve ardından Japonya ve Güney Kore ziyaretleri gerekse Çin'in Solomon Adaları'yla imzaladığı güvenlik anlaşması ve kısa süre önce Çin Dışişleri Bakanı Wang Yi'nin gerçekleştirdiği 10 günlük Pasifik Adaları ziyareti, Hint-Pasifik'in gündeminde öne çıkan gelişme-

ler olarak kayda geçmiştir. Bunların yanı sıra kamuoyuna daha az yansıyan ve daha az dikkat çeken bir olay daha yaşanmıştır.

8 Haziran 2022 tarihinde; Güney Kore Kıdemli Dışişleri Bakan Yardımcısı Cho Hyundong, ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı Wendy Sherman ve Japonya Dışişleri Bakan Yardımcısı Mori Takeo, bir araya gelmiştir.[1] Toplantıdan sonra ortak bir açıklama yayınlayan üç ülke, Özgür ve Açık Hint-Pasifik Stratejisi çerçevesinde bölgede

Mustafa Cem KOYUNCU
ANKASAM
Asya-Pasifik
Araştırma Asistanı

yaşanan son olayları ele aldıklarını belirtmişlerdir. Bakan yardımcılığı seviyesinde gerçekleşen toplantı, her ne kadar yoğun gündem sebebiyle geri planda kalmış gibi gözükse de geleceğe yönelik etkileri bakımından önemli görülmelidir.

Bölgenin iki önemli gücü olarak görülen Güney Kore ve Japonya, Atlantik ittifakı içinde bulunmasına rağmen kendi aralarında tarihsel anlamda sorunları bulunan iki ülkedir. 1910 yılında Japonya'nın Kore'yi işgal etmesi ve 1945 yılına kadar geçen sürede yaşanan bazı insan hakları ihlali, iki ülke arasında yaşanan en önemli tarihsel sorun olarak günümüze kadar gelmiştir. Bununla birlikte, Dokdo veya Takeshima olarak bilinen Ada'nın kime ait olduğu sorusu da Japonya-Güney Kore arasındaki sorunların kaynağını oluşturmaktadır.

Güney Kore ve Japonya arasında yaşanan gerilimler zaman içinde artıp zaman içinde azalırken, söz konusu durumun jeopolitik etkileri de bölgeye yansımaktadır. ABD'nin müttefiki olan Japonya ve Güney Kore, kendi aralarında kaynaklanan sorunlar nedeniyle Washington'un Çin'e karşı başlattığı çevreleme politikasına istenilen düzeyde katkı sunamamaktadır. Bu durum, Hint-Pasifik bölgesinin önemli bir uzantısı olan Doğu Çin Denizi'nde Pekin'e avantaj sağlamaktadır. Özellikle yapay adalar yoluyla Güney Çin Denizi'ndeki varlığını arttırma politikası izleyen Pekin'e; Japonya ve Güney Kore'den ciddi bir eleştiri gelmemektedir. Bunun sebebi, kendi aralarındaki deniz yetki alanı sorunlarıdır. Zira mevzubahis durum üç ülkenin de birbirlerine karşı kullanacağı bir koz olarak görülmektedir.

Son yıllarda başlattığı "Özgür ve Açık Hint Pasifik" stratejisi dahilinde Çin'in artan gücünü azaltmak ve çevrelemek isteyen ABD açısından Güney Kore-Japonya sorunu, bir zorluk olarak ön plana çıkmaktadır. Tarihsel bir derinliğe sahip rekabetin çözümü her ne kadar kolay görünmese de son dönemde ABD'nin iki ülke arasındaki ilişkileri geliştirmek için attığı adımlar dikkat çekmektedir. ABD eski Başkanı Donald Trump'tan görevi devralan Joe Biden, "First America" söylemini terk ederek bölge ülkeleriyle daha fazla diyalog kanalı açmış ve işbirliği derinleştirme adımları atmıştır. Bu anlamda Biden; Japonya ve Güney Kore'yi stratejik müttefik olarak görmüştür.

ABD'nin son dönemde Güney Kore ve Japonya arasında bir yakınlaşma sağlamak için attığı adımların ilki, Biden Yönetimi tarafından hazırlanan son Hint-Pasifik raporudur. Geçmiş raporların aksine ABD-Güney Kore-Japonya üçlü ittifakının güçlendirilmesi için ayrı bir alt başlık içeren söz konusu rapor, özellikle

Kuzey Kore'nin nükleer füze denemeleri tehdidi üzerinden bir yakınlaşma kurma çabasıdır.[2]

"Başta Japonya ve Güney Kore olmak üzere müttefiklerimizin ve ortaklarımızın bağlarını güçlendirmeye teşvik ediyoruz... Aynı zamanda, Kuzey Kore provokasyonlarına yanıt vermek için Güney Kore ve Japonya'yla genişletilmiş caydırıcılığı ve koordinasyonu güçlendiriyoruz. ABD ve müttefiklerimize yönelik herhangi bir saldırganlığı caydırmaya ve gerekirse yenilgiye uğratmaya hazırlıklı olmayı ve nükleer silahların yayılmasını önleme çabalarını destekliyoruz."

Ayrıca "ABD-Japonya-Güney Kore İşbirliğini Genişletme" alt başlığında şu ifadeler yer almaktadır:[3]

"Hemen hemen her büyük Hint-Pasifik sorunu, başta Japonya ve Güney Kore olmak üzere ABD'nin müttefiklerinin ve ortaklarının, yakın işbirliğini gerektirir. Kuzey Kore'ye karşı üçlü kanal aracılığıyla yakın işbirliğine devam edeceğiz. Güvenliğin ötesinde, bölgesel kalkınma ve altyapı, kritik teknoloji ve tedarik zinciri sorunları ile kadınların liderliği ve güçlendirilmesi konularında da birlikte çalışacağız. Giderek artan bölgesel stratejilerimizi üçlü bağlamda koordine etmeye çalışacağız."

ABD'nin başlatmak istediği yakınlaşma sürecinin temel dinamiğini; Çin'i ekonomik olarak çevreleme ve özellikle Güney Kore'nin Hint-Pasifik stratejisine daha fazla yönelmesi hedefi oluşturmaktadır. Ortak bir düşman etrafında (Kuzey Kore-Çin) Japonya ve Güney Kore'yi kendi etrafında birleştirmek isteyen ABD, aynı zamanda iki ülkeyi de ortak hedefler konusunda yanında görmek istemektedir. Nitekim üç ülkenin bakan yardımcılarının bir araya geldiği toplantıda; Ukrayna'ya desteklemek, Myanmar'ı demokratik bir yola sokmak ve ASEAN'a katılımını sağlamak, Pasifik Adası ülkeleriyle işbirliğini geliştirmek, ekonomik ve enerji güvenliğini arttırmak, kadınların güçlendirilmesine ve işgücü gelişimine öncelik vermek, uluslararası hukuku desteklemek ve Özgür ve Açık bir Hint-Pasifik'i teşvik etmek gibi ortak hedefler konuşulmuş ve bir sonraki toplantının Tokyo'da yapılmasına karar verilmiştir.[4]

ABD'nin başlattığı bu süreç, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Enstitüsü (IISS) tarafından Singapur'da düzenlenen Shangri-La Diyalogu Forumu'nda da gündemin önemli maddeleri arasında yer almıştır. Güney Kore Savunma Bakanı Lee Song Jup'un, Japonya'yla ilişkilere değindiği konuşmada yapmış olduğu "Sadece Güney Kore-Japonya güvenlik işbirliğini normalleştirmek

“Doğu Çin Denizi’nde Pekin’e karşı daha güçlü bir itirazın doğacağını söylemek yanlış olmayacaktır.”

in değil, aynı zamanda Güney Kore-ABD-Japonya üçlü güvenlik işbirliğini güçlendirmek için Japonya ile ciddi bir diyaloga girmeye hazırız"[5] taahhüdü, ABD'nin attığı adımların teoriden pratiğe dönüştüğü anlamına gelmektedir.

Shangri-La Diyalogu Forum'unda gerçekleşen bir diğer önemli gelişme de Japonya Savunma Bakanı Kishi Nobuo, ABD Savunma Bakanı Lloyd Austin ve Güney Kore Savunma Bakanı Lee Jong-sup'in bir araya gelmesi olmuştur. 2019 yılının Kasım ayında gerçekleşen üçlü Savunma Bakanları Toplantısı'ndan bu yana ilk kez yüz yüze görüşen taraflar, önemli kararlar almışlardır. Yapılan ortak açıklamada; Kuzey Kore'nin tekrarlanan balistik füze denemeleri şiddetle kınanmış ve bu girişimlerin BM Güvenlik Konseyi kararlarını açıkça ihlal ettiği vurgulanmıştır. Söz konusu açıklamanın yanında, Kuzey Kore'nin füze tehdidine karşı 2017 yılının Aralık ayından bu yana askıya alınan ortak tatbikatlara yeniden başlamayı kararlaştırmaları, atılan en somut adım olarak ön plana çıkmıştır. Ayrıca Tayvan Boğazı'nın barış ve istikrarının öneminin vurgulanması dikkat çekmektedir. Zira üçlü Savunma Bakanları Toplantısı'nın ortak açıklamasında Tayvan'dan ilk kez bahsedilmiştir.[6]

ABD'nin çabaları ve Japonya ve Güney Kore'nin izlediği yapıcı tutum analiz edildiğinde, Doğu Çin Denizi'nde Pekin'e karşı daha güçlü bir itirazın doğacağını söylemek yanlış olmayacaktır. Güney Kore ve Japonya Başbakanlarının ABD'ye pozitif bakışı, Çin'in askeri olarak güçlenmesinin bir tehdit olarak algılanması ve ABD'nin müttefikleriyle diyalogunu arttırarak geri döndüğünün mesajını vermesi, Hint-Pasifik'te yeni gelişmelerin habercisi olacaktır. Özellikle QUAD benzeri oluşumlarda bir araya

gelemeyen Japonya ve Güney Kore'nin, gelecek dönemde ortak oluşumlarda yer alması (Güney Kore'nin QUAD'a katılması gibi) ABD ve müttefiklerine önemli bir coğrafya ve koordinasyon avantajı sağlayacaktır.

[1] "Joint Statement on the Republic of Korea-U.S.-Japan Trilateral Vice Foreign Ministerial Meeting", The White House, <https://www.state.gov/joint-statement-on-the-republic-of-korea-u-s-japan-trilateral-vice-foreign-ministerial-meeting/>, (Erişim Tarihi: 16.06.2022).

[2] "Indo-Pacific Strategy of The United States", The White House, <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2022/02/U.S.-Indo-Pacific-Strategy.pdf>, 2022. (Erişim Tarihi: 16.06.2022).

[3] Aynı yer.

[4] "Joint Statement on the Republic of Korea-U.S.-Japan Trilateral Vice Foreign Ministerial Meeting", a.g.e., (Erişim Tarihi: 16.06.2022).

[5] "The IISS Shangri-La Dialogue", IISS, <https://www.iiss.org/events/shangri-la-dialogue/shangri-la-dialogue-2022>, (Erişim Tarihi: 16.06.2022).

[6] "Japan, US, S.Korea Agree to Resume Joint Military Drills to Counter N.Korea", NHK World Japan, https://www3.nhk.or.jp/nhk-world/en/news/20220611_14/, (Erişim Tarihi: 16.06.2022).

ANKASAM ANALİZ

Yeni Kazakistan'ın İnşa Süreci

Rusya ile Ukrayna arasında devam eden savaş ve son zamanlarda de-facto bir yönetim olan Transdinyester'de yaşanan patlamalar akıllara Ukrayna'daki krizin yayılabileceği ihtimalini getirmiştir. Bu ihtimalin değerlendirilebilmesi için öncelikle Transdinyester olarak ifade edilen Moldova ile Ukrayna arasında dar bir toprak şeridi olan Pdn-estrovian Moldova Cumhuriyeti'nin (PMR) tanımlanması gerekmektedir.

Coğrafi konumu itibariyle Ukrayna ve Romanya arasında yer alan Moldova, 1940 yılına kadar Romanya'nın bir parçası olmuş, 1940 yılından itibaren ise Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'ne (SSCB) entegre edilerek Moldova Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti (Moldova SSC) olarak varlığını SSCB dağılına kadar sürdürmüştür. Transdinyester

bölgesi ise 1924 yılında Ukrayna'nın bir parçası olarak varlık bulurken, 1940 yılı itibariyle Moldova SSC'ye dahil edilmiştir. Bu durum 1990 yılına kadar mevcut şeklini korumuş, 1990 yılının haziran ayına gelindiğinde ise Moldova yönetiminin kendisini egemen bir devlet olarak ilan etmesi ile süreç farklı şekillenmiştir. Buna göre Transdinyester bölgesi de 1990 yılının Eylül ayında bağımsızlığını ilan ederek mevcut duruma yanıt vermiş ve de facto yönetime sahip Transdinyester bu çerçevede siyasi kurumlarını oluşturarak ayrılıkçı bir tavır takınmıştır. Nihayetinde fiili bağımsızlığa sahip olan ancak diğer ülkeler ve Birleşmiş Milletler (BM) tarafından tanınmayan Transdinyester bölgesinin bu ayrılıkçı tutumu, çatışmaları da beraberinde getirmiştir.

**Dr. Öğr. Üyesi
Fatma Anıl
ÖZTOP**

Moldova ile Transdinyester bölgesi arasında vuku bulan çatışmaların kökleri derin izler taşımakla birlikte, Soğuk Savaş döneminde uygulanan birtakım politikaların sorunun gün yüzüne çıkmasını hızlandırdığı ifade edilebilir. Buna göre, Soğuk Savaş dönemin son on yılında milliyetçi dalganın yeniden yükselişe geçmesi, Moldova yönetiminin de bu çerçevede bir dizi karar almasını beraberinde getirmiştir. Ne var ki amacı kültürünü özendirmek olan Moldova yönetiminin yeni kültür kararlarının tartışıldığı bu dönemde, bir başka tartışma konusu olan Romanya ile yeniden birleşme fikirlerinin varlığı, toplumun belirli kesimlerini tedirgin etmiş ve ayrılıkçı arzuları tetiklemiştir.

1990 yılı itibariyle taraflar arasında yaşanan küçük çatışmalar 1992 yılının Mart ayına gelindiğinde tırmanışa geçmiştir. Bu süreçte önemli köprüler başta olmak üzere kritik yerleri kontrol altına almak için mücadele eden Moldova birlikleri başarısız olmuştur. Transdinyester birliklerinin Moldova birliklerini Dinyester Nehri'nin ardına geri püskürtmesi sonucunda da Moldova ateşkes ilan etmek durumunda kalmıştır. Burada Rusya'nın 14. Ordusunun Transdinyester birliklerine verdiği desteğin önemli bir etken olduğu ifade edilebilir. 1992'nin temmuz ayında dönemin Rusya Başkanı Boris Yeltsin ile dönemin Moldova Başkanı Mircea Ion Snegur arasında imzalanan anlaşma neticesinde Moldova yönetimi Rusya'nın Transdinyester'deki varlığı kabul etmekte kalmıştır. Buna göre, ateşkesin korunması ve güvenli bölgenin tesisi edilmesi için Moldova, Transdinyester ve Rusya'nın askeri birliklerinden oluşan ortak bir barış koruma gücü ile bu gücü kontrol etme yetkisine sahip Ortak Kontrol Komisyonu'nun kurulmasına karar verilmiştir. Bahsi geçen Komisyon'un ayrıca güvenli bölge üzerinde de yetki sahibi olması karara bağlanmıştır. Bununla birlikte, Moldova'nın Romanya ile birleşme ihtimalinin de göz önünde bulundurulduğu bu anlaşmada, olası bir birleşme halinde Transdinyester bölgesine de kendi kaderini tayin etme hakkı tanınmıştır.

Moldova ile ayrılıkçı Transdinyester bölgesi arasındaki çatışmanın çözümü için 1993 yılından itibaren Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT), Rusya ve Ukrayna'nın ortaklığında arabuluculuk faaliyetleri yürütülmüşse de istenilen düzeyde bir ilerleme kaydedilememiştir. 2005 yılı itibariyle Kişinev yönetiminin talebi doğrultusunda süreç "5+2" olarak da ifade edilen bir biçimde gerçekleştirilmektedir. Buna göre sorunun tarafları olarak Moldova ve Transdinyester müzakerelerde yer alırken, Rusya ve Ukrayna garantör ülke pozisyonunda, Avrupa Birliği (AB) ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ise gözlemci ülke statüsündedir. Bu süreçte önerilen mutabakat metinleri ise tarafların hükümlerdeki ifadeleri farklı yorumlamaları gibi nedenlerle hayata geçememiştir. Buna göre, örneğin taraflar arasındaki ilişkilerin normalleşmesine ilişkin ilkelerin belirlendiği ve Primakov Mem-

orandumu olarak da bilinen mutabakat zaptında "ortak devlet" kavramının farklı yorumlanması süreçten sonuç elde edilememesini beraberinde getirmiştir. Benzer şekilde 2003 yılının Kasım ayında Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in danışmanı olan Dmitry Kozak'ın önerdiği ve Kozak Memorandumu olarak bilinen anlaşmada ise federal bir Moldova'dan söz edilmiştir. Transdinyester ile Moldova arasında eşit statü talebinde olan Transdinyester'in mevcut konumu ile uyuşmayan bu öneri de kabul görmemiştir. 2005 yılında gündeme gelen Yuşenko Planı ise Moldova tarafından olumlu karşılanmış ve Transdinyester bölgesinin Moldova içinde yasal statüye sahip özerk bir bölge olması kabul edilmiştir. Ne var ki Transdinyester bölgesinin 2006 yılında referandum kararı alması ve ardından bağımsızlığını ilan etmesi sürecin sonlanmasını da beraberinde getirmiştir.

Rusya Transdinyester'e resmi diplomatik bir destek sağlamasa da Rus barış gücü askerlerinin Transdinyester güçlerine askeri destek sağlamaktadır. Ayrıca, Rusya Transdinyester'e yalnızca askeri değil, mali olarak da yardım etmektedir. Doğal gazın ücretsiz temini ve yaşlıların emekli maaşla desteklenmesi gibi uygulamaların yer aldığı bu ekonomik yardımlarla Rusya'nın Transdinyester'e her yıl bir milyar doların üzerinde fon sağladığı bilinmektedir.

Diğer taraftan, Moldova'nın askeri gücünün Transdinyester güçlerinden daha küçük ve daha zayıf bir yapıda olduğu ifade edilmektedir. Dolayısıyla mevcut şartlar altında Moldova yönetiminin bölge üzerinde kontrol sağlaması oldukça zor görünmektedir. Ayrıca bağımsızlığını ilan etmesinden günümüze kadar geçen süre içerisinde Moldova'nın ekonomisinin iyileşmediği de bilinmektedir. Bugün Moldova yaklaşık üç milyonluk nüfusuyla Avrupa'nın en yoksul ülkelerinden birisidir. Özellikle enerji sektöründe büyük ölçüde Rusya'ya olan bağımlılığı önemli kırılganlıklarından birisidir. 2021 yılının son çeyreğinde Rus enerji şirketi Gazprom'un temsilcisinin Moldova'nın doğalgaz borcunun tamamını ödememesi halinde doğalgazını keseceğini ve belirtilen tarihe kadar yeni bir anlaşma yapma gerekliliğini açıklaması bu açıdan örnek verilebilir. Buradaki sorun Moldova'nın mali olarak sorun yaşadığı için ödeme zorluğu çekmesi veya Ukrayna'dan doğal gaz desteği istemesinin ötesindedir. Transdinyester bölgesi dahil olmak üzere Moldova'nın toprak bütünlüğünü savunması ve dolayısıyla bölge üzerinde egemenlik iddiası aynı zamanda bölgeye dair sorumlulukları da beraberinde getirmektedir. Moldova'nın Gazprom'a olan borcu incelendiğinde var olan doğalgaz borcunun önemli bir kısmının da Transdinyester'e ait olduğu gözlenmektedir. Bu bağlamda Transdinyester bölgesinin kendi topraklarının bir parçası olarak kabul edilmesi, hukuki açıdan borçların da üstlenilmesini gerektirmektedir. Bu kapsamda Moldova'nın otuz yıldan fazla bir süre-

dir bölgeyi fiili olarak kontrol edemiyor olması ülke yönetiminin Transdinyester bölgesine ait yükümlülüğün altına girmek istememesine gerekçe oluşturmaktadır.

Moldova'nın Rus doğal gazına bağlı olmasının yanında, Moldovagaz isimli kendi doğal gaz şirketinin hisselerinin önemli bir kısmının da Gazprom'a ait olması işleri daha da zorlaştırmaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde, AB'ye üyelik başvurusu yapan Moldova her ne kadar AB yanlısı bir siyasi yönelime sahip olsa da ülkenin mevcut bağımlılığının Rusya'nın yörengesinden çıkmasına engel teşkil ettiği söylenebilir. Dolayısıyla, bölgede var olan durum, Rusya'nın Moldova ile AB arasında yakın temas olasılığını engellemede ve böylece Moldova'yı Rus etki alanında kalmaya ve aynı zamanda Avrasya Ekonomik Birliği'ne (AEB) katılmaya ikna etmede önemli görülmektedir.

Bu genel çerçeveden yola çıkıldığında Transdinyester'i Rusya için önemli kılanın ne olduğu sorusu akıllara gelmektedir. Bu sorunun cevabına ulaşmaya çalıştığımızda Soğuk Savaş döneminde SSCB'nin bir parçası olan Moldova'yı etkisi altında bulundurmak isteyen bir Rusya ile karşılaşmaktadır. Bu anlamda, Transdinyester bölgesi Moskova'nın Kişinev yönetimini sindirmesine ve yönetimin Batı yanlısı özelemlerini sınırlamasına imkân tanımaktadır. Diğer bir ifadeyle, Transdinyester'deki Rus birliklerinin varlığı, Rusya'ya egemen bir devlet üzerinde baskı uygulamada ve Rusya'nın algıladığı Rus etki alanı içerisinde AB ile Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'nün (NATO) genişlemesini önlemede aracı olmaktadır. Moldova'nın NATO ve AB'ye katılımın Rusya için en genel anlamı, Rusya ile olan kültürel ve dilsel bağların azalması ve Rusya'nın kendi sınırları ile Avrupa arasında yer alan ve tampon bölge olarak değerlendirdiği zayıf yapılı uydu devletler üzerinden tehdit hissedecek olmasıdır.

Bu bağlamda, savaşın yayılması diğer bir ifadeyle Rusya'nın bölgeye doğru ilerlemesi ne kadar olası sorusu tekrar akıllara gelmektedir. Rus askeri komutan Ustam Minnekaev'in 22 Nisan 2022 tarihinde yapmış olduğu açıklamada Rus ordusunun görevlerinden birisinin Donbass ve güney Ukrayna üzerinde tam kontrol sağlama olduğunu ve Ukrayna'nın güneyi üzerinden oluşturulacak kontrolün Transdinyester'e erişim sağlayacağını vurgulaması gözlerin Transdinyester bölgesine çevrilmesine neden olmuştur. Bu anlamda, Ukrayna Savaşı ve Transdinyester'deki Rus askeri birliklerinin varlığının Rusya'nın bir sonraki hamlesinin Moldova olabileceği yönünde endişeleri arttırdığı ifade edilebilir. Ne var ki güncel veriler Rusya'nın böyle bir yol izleyeceği izlenimini henüz edindirmemektedir.

Diğer taraftan her ne kadar Transdinyester, Rusya'nın Ukrayna veya Moldova'ya saldırı gerçekleştirmesinde ideal bir saha

gibi gözükse de Rus yanlısı Transdinyester yönetiminin mevcut haliyle Ukrayna veya Moldova ile savaşa kabiliyeti pek olası değildir. Dolayısıyla, böyle bir durumda Rus birliklerinin bölgeye yönlendirilmesi ihtimali gündeme gelmektedir ki Rusya'nın olası bir askeri sevkياتının da Ukrayna ile olan savaşın seyrinde daha fazla sorunu beraberinde getirebilir. Rusya açısından şu an için önceliğin yeni tarz sorunlarla karşılaşmak olmadığı aşıkardır.

Ayrıca, Moldova Başbakanı Natalia Gavriilița'nın Ukrayna'nın aksine Moldova'nın NATO'ya katılmak istemediğini açıklamasına ve anayasal olarak tarafsız bir statüde olmasına rağmen, Rusya'nın bölgeye olası askeri sevkياتı, uluslararası yaptırımlara yenilerinin eklenmesini tetikleyebileceği gibi, Moldova ile olan ilişkisinin de ortadan kalkmasına neden olabilir. Peki Ukrayna'nın doğusunda adım adım ilerleyen Rusya öncelikli hedef olan Donbass'ı ele geçirdiği takdirde durmasının mümkün görünmediğini ifade edilebilir. Transdinyester bağlamında muhtemel senaryoda yeni hedefin Ukrayna'nın güneyi olması daha olası bir seçenektir. Bu anlamda Transdinyester bölgesine kadar uzanan bir Rus hattının kurulması söz olmakla birlikte, böyle bir durum yalnızca Transdinyester'e karadan bağlantı sağlamakla kalmayacak, aynı zamanda Azak Denizi ile bağlantısı kesilen Ukrayna'nın Karadeniz ile de bağlantısını kesmiş olacaktır. Lakin bu bölgeden sonra savaşın Moldova'ya yayılma ihtimali oldukça zayıftır.

Yararlanılan Kaynaklar

Askeroğlu, Sabir (03.11.2021). Moldova'da Enerji Krizi: Rusya Doğalgazı Politik Araca Dönüştürecek mi?, ANKASAM, <https://www.ankasam.org/moldovada-enerji-krizi-rusya-dogalgazi-politik-araca-donusturecek-mi/>
Askeroğlu, Sabir (14.06.2022). Moldova'nın Güvenlik Endişeleri, ANKASAM, <https://www.ankasam.org/moldovanin-guvenlik-endiseleri/>
Batı, Güney Ferhat (17.07.2018). Uluslararası Sistem ile Doğu Avrupa'nın Sorunu: Moldova ve Transdinyester, TASAM. https://tasam.org/tr-TR/icerik/51279/uluslararasi_sistem_ile_dogu_avrupanin_sorunu_moldova_ve_transdinyester_Concordiam_Staff, "Post-Soviet Frozen Conflicts The world continues to seek peaceful settlements of regional stalemates", per Concordiam: Journal of European Security Defense Issues 3, No. 4, 2012: 42-47.
Corboy, Denis, William Courtney, Kenneth Yalowitz (06.11.2014). "Hitting the Pause Button: The "Frozen Conflict" Dilemma in Ukraine", The National Interest, <https://nationalinterest.org/feature/hitting-the-pause-button-the-frozen-conflict-dilemma-ukraine-11618?nopaging=1>
Gavin, Gabriel (09.05.2022). "Putin's encroaching war is fueling a battle for Moldova's future", Politico, <https://www.politico.eu/article/putin-war-russia-ukraine-moldova-transnistria-border-separatists/>
Kurt, Selim, İbrahim Khasanov (2019). "Güvenlikleştirme Kuramı Açısından Transdinyester Sorunu". Karadeniz Araştırmaları. XVI/63: 417-434.
Lachert, Jakub (14.03.2019), "Post-Soviet Frozen Conflicts: A Challenge for European Security", Warsaw Institute, <https://warsawinstitute.org/post-soviet-frozen-conflicts-challenge-european-security/>
Peter, Laurence (28.04.2022) "Transdinyester ve Ukrayna gerginliği: Savaş yayılıyor mu?", BBC News Türkçe, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-61243491>
Yapıcı, Merve İrem (2010). Rus Dış Politikasını Oluşturan Etkenler: Yeltsin ve Putin Dönemi, USAK Yayınları, Ankara.

BASINDA ANKASAM

4 Temmuz 2022

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) Başkanı Prof. Dr. Mehmet Seyfettin Erol, Özbekistan'da yapılması planlanan Anayasa Referandumuna ilişkin Dünya Haber Ajansı'na konuştu.

6 Temmuz 2022

ANKASAM Uluslararası İlişkiler Danışmanı Dr. Kadir Ertaç Çelik, Kanal B Sabah Haberleri programında dış politikadaki güncel gelişmeleri değerlendirdi.

8 Temmuz 2022

ANKASAM Uluslararası İlişkiler Danışmanı Dr. Kadir Ertaç Çelik, Bengütürk TV'de dış politikadaki güncel gelişmeleri değerlendirdi.

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) bünyesinde faaliyet gösteren ve uluslararası hakemli dergi olan *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*'nin son sayısı yayımlanmıştır. Academic Keys, ASOS Index, CEEOL, Cite Factor, DRJI, Index Copernicus, İdeal Online, Research Bible, Sindex ve TÜBİTAK DERGİPARK veri tabanları tarafından taranan dergimize aşağıdaki bağlantı üzerinden ulaşabilirsiniz.

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ CİLT VI , SAYI I

BÖLGESEL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) bünyesinde faaliyet gösteren ve uluslararası hakemli dergi olan *Bölgesel Araştırmalar Dergisi*'nin son sayısı yayımlanmıştır. Academic Keys, ASOS Index, CEEOL, Cite Factor, DRJI, Index Copernicus, İdeal Online, Research Bible, Sindex ve TÜBİTAK DERGİPARK veri tabanları tarafından taranan dergimize aşağıdaki bağlantı üzerinden ulaşabilirsiniz.

ANKASAM BÖLGESEL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ CİLT VI , SAYI I

